

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերձագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել կոչոքը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա կոչոքը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1154

3K23

-85

N269

C1926W493

Վ. Բ. ԵՆԻՆ

ՅԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՄՍՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՆԿՐԵՏ

ԱՄԱՐՆ

ՁԱՆԿԻ ԳԵՂՈՒԿԱՆՆԵՐ

K23
G-2C

269
9PM-11
- 275

NOV 2008 C1926W493

24 MAY 2005

№ 1. ԿՈՍՅԵՐԻՏԱԿԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Ու 1.

3K23

Ե-85

Պոլեմոսներ բոլոր յերկրների, միացնիք

Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ (ՈՒԼՅԱՆՈՎ)

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ

Մ Ա Ս Ի Ն

(ՃԱՌԵՐ ՅԵՎ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐ)

Լ. Յ. ԿՍՄԵՆՅԵՎԻ խմբագրած և լուսաբանած:

Թարգմանություն
Ս. Տ. - ԶՈՎՆՍՆՅԱՆԻ

Հ. Կ Կ Կ. ԶՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1924 թ.

0 SEP 2013

1751

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Կոմյերիտականների և բանվորա-գյուղացիական յերիտասարդութեան համար Լենինի յուրաքանչյուր խոսքը թանգ և, առավել ևս թանգ և այն ամենը, ինչվոր նա ասել կամ գրել և պատանեկական շարժման մասին: Իլյիչը պատվավոր սահմիրա և կոմունիստական Յերիտասարդական Ինտերնացիոնալի՝ պատերազմի տարիներում Զվիցերիայում սնուցելով պատանեկական կազմակերպութեանների մարտական բլիջներ: Այն ժամանակ հենց, «Յերիտասարդական Ինտերնացիոնալի» մասին հողվածում վլադիմիր Իլյիչն առաջին անգամ պարզ և վորոշ ասաց, թե ի՞նչպիսի փոխհարարութեուն պիտի լինի պրոլետարական յերիտասարդութեան՝ կազմակերպչական— ինքնուրույն դասակարգային պատանեկական կազմակերպութեան՝ և կուսակցութեան՝ դասակարգի քաղաքական ղեկավարի՝ մեջ: Հոկտեմբերյան որերին Իլյիչը «Կողմնակիի խորհուրդներ»-ում վճռական հանձնարարութեուն և անում բանվոր յերիտասարդութեան, վորն ի դերև չի հանում նրա վստահութեունը:

Բարբիկադային կոիվները փոխվիցին քաղաքացիական կոիվների, վորի ծիի մեջ մեծացավ ու ամրապնդվեց Ռուսական կոմունիստական Յերիտասարդական Միութեունը: Դեռ այն ժամանակ, յերկիրը խաղաղ աշխատանքի ուղիին անցնելուց դեռ շատ առաջ, Իլյիչը Միութեան III-րդ համագումարում «սովորել» լուղունգը հրապարակեց: Այժմ միութեան վողջ աշխատանքը սովորելու նշանարանով և ընթանում: III-րդ համագումարի ղեկուցումը դեռ յերկար ժամանակ կմնա փաստաթուղթ, վորով կոմյերիտականների շարունակ նոր ու նոր կազմեր միութեան նըպատակները կսովորեն:

Իլյիչն արդեն համաշխարհային պրոլետարիատին և պատկանում: Բայց նախ և առաջ նա բանվոր դասակարգի մեծացող սերնդինն և: Հազարավոր կոմյերիտականներ իրենց կամքը, համառութեունը, զիտութեունը և ուժը կնվիրեն այն գործին, վորն Իլյիչն և սովորեցրել նրանց:

Վաղվա հազարավոր կոմյերիտականներին՝ այս գիրքը:

54518-4

4 17 51-68

ՆԱԽԱԲԱՆ

Վյադիմիր Իլյիչը հատկապես յերիտասարդական շարժմամբ չի զբաղվել յերրեր: Սակայն փոչ իր հրապարակախոսական աշխատությունների, փոչ ել բաղարական հաշիվների մեջ, նա, իհարկե, չեր կարող աչքաթող անել ժամանակակից բաղարականության այնպիսի կարեւոր մի գործոն, ինչպիսին յերիտասարդական հեղափոխական կազմակերպությունն է:

Հին Ռուսաստանում, մինչ իմպերալիստական պատերազմը, պրոլետարական յերիտասարդական շարժումն անմիջականորեն ձուլված եր համապրոլետարական շարժմանը նայել այն մրտրով, փոր նա չուներ փոչ իր հատուկ կազմակերպությունը, փոչ հատուկ խնդիրները: Դրա փոխարեն, փորպես առանձնահատուկ բաղարական ուժ, այն ժամանակ հրապարակ եր յեկել՝ առավելագուստ մինչև 1905 թ.՝ ինտելիգենտական յերիտասարդությունը, փորոշ սասած — ուսանողությունը:

Այլաստիճանն ուսանողության դերը XIX-րդ դարու վերջին յեւ XIX-րդ դարու սկզբին Ռուսաստանում, իհարկե, ցայտյուն որինակ եր յերկրի հետադիմություն, նրա հասարակական հարարերությունների նախնականության, դասակարգային պայրարի համեմատական թուլություն: Միաժամանակ այն ժամանակվա ուսանողությունը սրանչելի կերպով կատարում եր ցարիզմի դեմ պայրարի նախանշան տվողի, թշնամուն մշտապես անհանգստացնող թեթեւ ձիախմբի դերը, յեւ վերջապես, այն պահեսան եր, փորտեղից զարգացող բաղարական կուսակցությունները ստանում եյին իրենց անհրաժեշտ ոժանդակ ուժերը՝ «հատուկ սպառազինումը» (բարոզիչներ, լրագրողներ յեւ այլն):

Հին ուսանողությունը լինելով ուսական ինտելիգենցիայի միս ու արյունից, նրա հետ միասին ապրեց բաղարական տրամադրությունների մակրնթացությունն ու տեղատվությունը, գլխովին «հրապուրվելուց» մինչև հաճելի ժողովրդա-

սիրութեան յեզ հակապրոլետարական ես-երութեանն անցնելը:

Պատմական թատերարեմում պրոլետարիատի լայն մաս-սայի ձախանալու, յեզ բաղաբական պայքարը դասակարգային բացարձակ կռիւ ավելի խիստ ուրվագիծ բնութենելու հետ միասին, ինտելիգենտական յերիտասարդութեանն ավելի հեռացավ բաղաբականութեանից յեզ վերջապես 1905 թվին բաղաբական ասպարեզից բոլորովին բաշխեց: Միաժամանակ յեզ դատարեց այն «պայքար յերիտասարդութեան համար»-ը, վորի արձազանքներն ընթերցողը կգտնի իր առաջ դրված ժողովածուի առաջին հոդվածներում: Ռուսական ինտելիգենտական յերիտասարդութեան՝ մի ժամանակ հեղափոխական նախախոսի յեզ պրոպագանդիստի հոմանիշը յեզոզ ուսանողութեան պատմութեանը վերջացավ: Սկսվեց պրոլետարական յերիտասարդութեան պատմութեանը:

Բանվոր յերիտասարդութեան դերն ու նշանակութեանը Վլադիմիր Իլյիչն այնպես և վորոշել, վոր վոչ միայն վերջնականապես բնութագրում և բանվոր յերիտասարդութեան, այլև սրան չելիորեն ընորոշում և յեզ իրեն, Վլադիմիր Իլյիչին, վորպես միաժամանակ կապիտալիզմի դեմ պայքարողի յեզ սոցիալիզմը կառուցողի:

Հեղափոխական ուսանողը, վորի հետ Վլադիմիր Իլյիչն հեղափոխական շարժման սկզբնական շրջանում գործ և ունեցել, նրա համար այլ դասակարգից պանդխտած, ժամանակավոր նարավոր դաշնակից եր, անցյալի արձագանքը, պատմութեան գիրկն անցնող: Պրոլետարական յերիտասարդութեանը պատմութեան հետաքննութեան սեղծողն է, այն «մարդկային իսկական պատմութեան» հարազատ բանվորը, վորն, ըստ Ենգելսի, կսկսվի միայն «անհրաժեշտութեան թագավորութեանից ազատութեան թագավորութեան թռիչք գործելուց հետո»: Լենինի վերջին տարիները կոմունիստական յերիտասարդութեանն ուղղած ասածներից հեշտ և նկատել, վոր յերը Լենինը ընդհատելով ընթացիկ որվա աշխատանքը, մտածում եր ապագա կոմունիստական հասարակութեան ստեղծելու հարցերի մասին, նրա մտածումների մեջ գլխավոր տեղը բռնում եր նոր տեխնիկայի հետ մասին յեզ նոր մարդը, նոր՝ կապիտալիստական հասարակութեան ժահրով չվարակված, ժառանգական ստրկութեան յեզ ստորացման թեանից ազատ յեզ շինարարութեան պատրաստ յերիտասարդ սերունդը:

Վլադիմիր Իլյիչը յերագող չեր, բայց յեթե յերագում եր,

ապա նոր սերնդի, բանվորական յերիտասարդութեան մասին, վորը կառուցելու և այն, վորի համար ծերերը հարկ համարեցին Բանգել: Անա ինչու Վլադիմիր Իլյիչը բանվորական յերիտասարդութեանն աղպես համառորեն դեպի ուսումը, դեպի գիտութեանն և կանչում: Յերկիրը ծածկված և աղբով ու հնոտով պրոլետարիատը դժվարին պայմաններում մարքում և այն: Բանվորական յերիտասարդութեանն աղ մարքած յերկրի վրա ազատ մարդուն վայել շներն և կառուցելու: Նա պիտի գիտութեան պաշար ձեռք բերի, աղ մեծ շինարարութեան համար իր մեջ կամք ու բնավորութեան մշակե: Անա մոտավորապես այն միտքը, վոր գտնվում և հին դեկավարի դեպի պրոլետարների յերիտասարդ սերունդն ունեցած վերաբերմունքի՝ հիմքում:

Բայց ընկ. Լենինն ամենից բիչ բարոյախոս և, ամենից բիչ և հավատում խրատի ուժին: Ամենից շատ նա հավատում և փաստերի ուժին, այն գիտութեանը, վորը գլուխների մեջ և մտնում մորեի յեզ հրեցանների նվազակցութեան տակ: Նախքան բանվորների յերիտասարդ սերունդը կսկսի կառուցել, նա պետք և բաղաբացիական կոիւնների գործնական դպրոցով անցնի: Ենգելսյան «անհրաժեշտութեան թագավորութեանից ազատութեան թագավորութեան թռիչք գործելը» նշանակում և յարված, անգութ, անխնա դասակարգային պայքարի տարիներ՝ պատերազմի յեզ հեղափոխութեան, անխոստափելի պարտութեան յեզ նախորդված հաղթանակների տարիներ:

Վորպեսզի յերիտասարդ սերունդը հնարավորութեան ունենա կառուցել, վորպեսզի նա կերպարանափոխելով աշխարհը, կերպարանափոխել յեզ իրեն, նա հենց այստեղ իսկ պիտի մարտնչողների շարքերին միանա:

Պրոլետարական յերիտասարդութեանն ուղղված Լենինյան խոսքերում այնպես միախառնվում են այստեղ պարտականութեանները նրա վաղվա անելիքների հետ:

Լ. ԿՍՄԵՆՅԵՎ

I

Մովորոյ յերիտասար-
դության մասին

ԼՆՆԻՆԻ ԲԱՆԱԶԵՎԸ ՍՈՎՈՐՈՂ ՅԵՐԻՏԱՎԱՐԿՈՒԹՅԱՆԸ ՎԵՐԱԲԵՐՎԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ¹⁾

(Ընդունված Ռ. Պ. Բ. Կ. 2-րդ համագումարում, 1903 թ. Ժողովածու յերկրի, հատոր IX-րդ, էջ 286)

Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական բանվորական կուսակցության յերկրորդ համագումարը վողջունում և սովորող յերիտասարդության հեղափոխական ինքնագործունեություն կենդանի աշխատանքը, առաջարկում և կուսակցության բոլոր կազմակերպություններին ամեն տեսակ աջակցություն ցույց տալ այդ յերիտասարդության կազմակերպելու ձգտումներին, և աշակերտություն բոլոր խմբակներին ու միություններին հանձնարարում և նախ և առաջ, գործունեություն ասաջնակարգ նպատակ համարել իրենց անդամների մեջ ամբողջական և հետևողական սոցիալիստական աշխարհայայր մշակելը, լուրջ ծանոթություն մի կողմից մարքսիզմի, մյուս կողմից սուսական նարոչնիկության և արեվմաս-յեվրոպական ուղղությունների մեջ յեղած զլիսավոր հասանքների. յերկրորդ՝ (զգուշանալ յերիտասարդության այն կեղծ բարեկամներից, վարանք հեռացնում են նրան հեղափոխական լուրջ գտախրակությունից հեղափոխական իդեալիստական գառարկախոսությունը և սահմանափակ

խելքի արտունջներով, վոր հեղափոխական և բնագլխազիր ուղղութիւններէ մեջ սուր բանակոխի ավելորդ և և վնասակար, վորովհետեւ այդ կեզծ բարեկամները գործնականում գեպի հեղափոխական աշխատանքը միայն անակցունջ և թեթևամիտ վերաբերմունք են տածում, յերրորդ՝ *) հոգալ գործնական աշխատանքների անցնելու ժամանակ նախորդ կապեր հաստատել սոցիալ-դեմոկրատական կազմակերպութիւնների հետ, սգտվելու նրանց ցուցմունքներից և ըստ հնարավորի, աշխատանքի հենց սկզբում խուսափելու խոշոր սխալներից:

183 ՌԻՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԵԼԸ

(Հանվար 1901 թ. Ժողովածու յերկերի, հատոր IV, էջ 20)

Հունվարի 11-ին լրագրերում հայտարարված եր կառավարական հաղորդագրութիւնն Լուսավորութեան նախարարութեան կողմից կիւմի Համալսարանի 183 ուսանողներին զինվորական ծառայութեան հանձնելու մասին «խրմբովին անկարգութիւններ անելու համար»: 1899 թ. հուլիսի 29-ի ժամանակավոր կանոնները՝ ուսանողութեան և հասարակութեան այդ սպառնալիքը՝ գործադրութեան մեջ և զրկում հրատարակութիւնից գեո տարի ու կես չանցած, և կառավարութիւնը կարծես շտապում է արգարանալ այդ չը տեսնված պատժական միջոցի գործադրութեան համար, հրապարակ գալով մի ամբողջ մեղադրական տկտով, ուսանողութեան շարագործութիւնները պատկերացնելու համար գույներ շինայելով:

Չարագործութիւնները միկը մյուսից սարսափելի յեն: Ամառը համաուսանողական համագումար եր Որեստայում, ծրագիր ունենալով կազմակերպել ուստական վողջ ուսանողութիւնը, տկապեմիական, հասարակական և

*) Փակագծերի մեջ տառը համարումարի կողմից ընդունված չէ:

քաղաքական յերևույթների առթիւ ամեն տեսակ բողոքներ արտահայտելու համար: Այդ հանցավոր քաղաքական նպատակների համար բոլոր պատգամավոր-ուսանողները բանտարկվեցին, խլվեցին նրանց վաստակները: Սակայն հուզմունքը չի հանդարտում, այլ մեծանում է և համաուրեն յերևան գալիս շատ բարձր կրթական հիմնարկութիւններում: Ուսանողութիւնը ցանկանում է սպաս և ինքնուրույն կերպով խորհրդակցել ու վարել իր բնականուր գործերը: Նրանց իշխանութիւնը՝ այն անսիրտ ձեւովութեամբ, վորով վաղուց ի վեր հայտնի է ուստ պաշտոնութիւնը՝ պատասխանում է մանր բծախնդրութեամբ. դժգոհութիւնը հասնում է ծայրահեղ չափերի և անգիտակցաբար ստիպում բուրժուական ձախճում գեո շաղտտված յերխտասարգութեանը բողոքելու վոտականական և շինովնիկական ինքնիշխանութեան վողջ սխտեմի գեմ:

Կիւմի ուսանողութիւնը պահանջում է հեռացնել հեռացած ընկերոջ տեղը զրաված պրոֆեսորին: Վարչութիւնն ընդդիմանում է, յերխտասարգութեանը հասցնում մինչև «ժողովներ ու ցույցեր» անելու և... զիջում է: Ուսանողները ժողով են գումարում խորհրդակցելու, թե ինչու յեն տեղի ունենում այնպիսի գաղբիւնութիւններ, ինչպիսին յերկու փափկամորթների կողմից մի սղջկարոնարարին և (այդպես է լուրը): Վարչութիւնը զխտավոր «հանցավորներին» գատապարտում է կարցերի: Նրանք չեն յենթարկվում: Նրանց արձակում են: Ամբոխը արձակվածներին ցույցով կայարան և ձանապարհում: Նոր ժողով և գումարվում, ուսանողութիւնը մնում է մինչև յերեկո, հրաժարվում է ցրվել, մինչև չգա վերատեսուչը: Գալիս են փոխ-նահանգապետն ու ժանդարմական վարչութեան պետը զինվորների վաշտով, շրջապատում համալսարանն ու լսարանում յեղածներին, և հրավիրում վերատեսչին: Ուսանողները պահանջում են — զուք կար-

ծում եք, դուցե, սահմանադրութիւն, վնչ,—հրանք պահանջում են, վոր կարցեր նստացնելու պատիժը չգործադրվի և արձակվածները հետ ընդունվեն: Ժողովին մասնակցողներին ցուցակագրում են և արձակում աները:

Լուրջ մտածեցեք այն զարմանալի հակասութեան վրա, վոր կա ուսանողութեան համետ և անվնաս պահանջների և կառավարութեան շփոթութեան մեջ, վորն այնպիսի ընթացք է բռնում, կարծես կացինն արդեն բարձրացրած է իր սիրապետութեան ապավենները վրա: Վոչ մի բանով այնպես չի մատնում իրեն մեր «ամենակարող» կառավարութեանն, ինչպես իր այս շփոթութեամբ: Ավելի լավ քան ամեն տեսակ «հանցավոր կոչեր», նացույց և տալիս—ցույց և աալիս բոլոր նրանց, ովքեր աչքեր ունեն տեսնելու և ականջ՝ լսելու—վոր նա իր գրութեանը միանգամայն անկայուն է համարում և ժողովրդական վրդովմունքից իրեն պաշտպանող խշտիկին ու մտրակին հավատում միմիայն: Կառավարութեանը տասնյակ տարիների փորձով համոզվել է, վոր ինքը շրջապատված է սրայթուցիկ նյութով, վոր բավական է մի փոքրիկ կայծ, բավական է կարցերի դեմ յեղած բողոքը, վորպեսզի հրդեհ առաջանա: Իսկ յեթե այդպես է, ապա հասկանալի է, վոր հարկավոր է ուրիշների համար իրատական գատաստան—հարչուրավոր ուսանողների զինվորական ծառայութեան հանձնելը «Վորտերին ֆեդֆերելով փոխարինել» —այս ֆորմուլան դեռ բոլորովին չի հնացել: Ընդհակառակը, XX դարում վիճակված է նրա իսկական իրականացումը տեսնել:

Այդ սրածողական միջոցը, վոր նոր փորձեր և անում վերածնելու վաղուց մեռած անցյալը, շատ խոհեր ու բաղադրումներ և առաջացնում: Յերեք սերունդ սրանից առաջ, Նիկոլայան ժամանակներում, զինվորական ծառայութեան հանձնելը ընական պատիժ էր, միանգամայն համապատասխան ուսու ճորտատիրական հասարակութեան

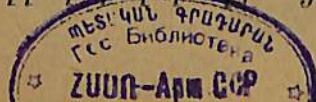
փոջ կազմին: Ազնվականներին զինվորական ծառայութեան ելին հանձնում, վորպեսզի ստիպեն ծառայել և հասնել սպայական սասիճանի, իրենց վայելած ազատութեան փոխարեն: Գյուղացիութեանը զինվոր ելին ամենում, վորպես յերկարամյա աքսորանք, ուր նրան սպասում էլին «կանանչ փողոցի» սարսափելի տառապանքները և այլն: Բայց ահա արդեն քարրորդ դարից ավելի է, վոր մեզ մտա գոյութեան ունի «ընդհանուր» զինվորական պահկութեան, վորի մուծելն իր ժամանակին փառարանված է վորպես գեմոկրատական մեծ բարենորոգում: Ընդհանուր՝ միայն վոչ թղթի վրա, այլ և գործնականում՝ զինվորական ծառայութեանն, անսարակույս, գեմոկրատական բարենորոգումն է. նա իսխատում է գասակարգայնութեանն ու քաղաքացիների հավասարութեան առաջ բերում: Սակայն յեթե այդ իրոք այդպես լիներ, կարող էր միթե այն ժամանակ զինվորութեան հանձնելը պատիժ համարվել: Յեւ յեթե կառավարութեանը զինվորական ծառայութեանը վեր է ածում պատժի, այդ չի՞ աղացուցում արդյոք, վոր մենք ավելի մտա ենք կանգնած բեկրուտչինային քան ընդհանուր զինվորական պահկութեան: 1899 թվի ժամանակավոր կանոնները նույնիսկ մեր այն հիմնարկութեանների փարիսեցիական զիմակներն են պուկում ու մերկացնում նրանց ստիպանութեանը, վորոնք ամենից շատ են նմանվում յեվրոպականին: Եսպես մեզ մտա չի յեղել և չկա ընդհանուր զինվորական պահկութեան, վորովհետեւ նշանավոր ծագման և հարստութեան արտոնութեանները ստեղծում են բազմաթիվ բացառութեաններ: Եսպես մեզ մտա, զինվորական ծառայութեան մեջ չի յեղել և չկա քաղաքացիների հավասարութեան վորեն նմանութեան: Ընդհակառակը, կազարման ստեղծապես ծծված է ամենավրդովեցուցիչ անորինականութեան փողով: Ասենայն անպաշտպանութեան գյուղացի կամ բանվոր զինվորի, մարդկային արժանապատուութեան փանտահա-

րում, հարստահարութիւնն և ծեծ, ծեծ ու ծեծ: Իսկ նրանց համար, ովքեր ունեն ազգեցիկ կապեր և փոյ՛ արտոնութիւններ ու բացառութիւններ: Չարմանալի չե՛, վոր այդ կամայականութեան և բռնութեան դպրոց հանձնելն համագոր և պատժի և այն ել շատ ծանր, իրավունքներէից գրկվելու հավասար պատժի: Կառավարութիւնը հույս ունի այդ դպրոցում «աղմկարարներին» կարգ ու կանոնի սովորեցնել: Չի՞ սխալվում արդո՞ք նա իր հաշիվներէ մեջ: Ռուսական գինւորական պահկութեան դրոյրոցը հեղափոխութեան դպրոց չի՞ դառնա արդո՞ք: Իհարկե՛, բոլոր ուսանողներն ուժ չեն ունենա այդորինակ դրոյրոցի վողջ գաւրնթացքն անցնելու: Վրոմանց կրեկե ծանր ծառայութիւնը, կկործանեն գինւորական իշխանութիւններէ հեռ ունեցած բաղխումը, վրոմանց՝ թույլերին ու դառամյալներին՝ կվախեցնի կազարման, բայց յերրորդներին նա կկոպե, կընդարձակե նրանց հորիզոնը, կստիպե նրանց խորհել ու զգալ իրենց ազատարար ձգտումները: Նրանք այժմ սեփական փորձով զգում են կամայականութեան և բռնութեան ամբողջ ուժը, յերը նրանց մարդկային վողջ արժանապատւութիւնը կախված կլինի ֆեդֆեբելի քմահաճույքից, վորն ընդունակ է հաճախ գիտավորյալ կերպով ծաղրել «ուսյալներին»: Նրանք գործնականում կտանեն թե ի՞նչ և հասարակ ժողովրդի դրութիւնը, ցալ կզգան այն անարգանքներէ ու բռնութիւններէ համար, վորոնց ամենուրեւ ախանատեսը կլինեն ու կհասկանան, վոր այն անարգարութիւններն ու բժախընդրութիւնները, վորոնցից սառսպում է ուսանողութիւնը, մի կաթիլ շուր և ժողովրդական կեղեքումներէ ծովում: Ով կհասկանա այդ, նա գինւորական ծառայութիւնից դուրս կզա Մանիբալյան յերդումով՝ սրայքարելու ժողովրդի առաջավոր դասակարգի հեա, նրան բռնութիւնից ազատելու համար:

Սակայն նոր պատժի խոտութիւնից վոջ պակաս

վրդովեցուցիչը նրա նվաստացուցիչ լինելն է: Կառավարութիւնը մենամարտի է հրավիրում բոլոր նրանց, ում մեջ դեռ սրինավորութեան զգացմունք է մնացել՝ հասարակ շխտաներ հայտարարելով ուսանողներէ դեմ գործադրված կամայականութեան դեմ բողոքողներին, այնպես, ինչպես աքսորված բանվոր-գործադուլավորներին փշացած վարքի տեր հայտարարեց: Դիտեցե՞ք կառավարական հաղորդագրութիւնը. նա լիքն է անկարգութիւն, անմտութիւն, անպարկեշտութիւն, անամոթութիւն, սանձարձակութիւն բառերով: Մի կողմից հանցավոր քաղաքական նպատակներ և քաղաքական բողոքներէ ձգտումներ ունենալու ճանանչումը, մյուս կողմից՝ ուսանողներին վորպես կարգ ու կանոնի դասերի կարիք ունեցող հասարակ շխտաների վերաբերվելը: Դա ապտակ է ուսն հասարակական կարծիքին, վորի համակրանքը դեպի ուսանողութիւնը շատ լավ հայտնի է կառավարութեանը: Յեվ ուսանողութեան կողմից զրա միակ արժանի պատասխանը կլինի կիեվցիներէ սպաննալիքի իրագործումը, այն է՝ բոլոր բարձր կրթական հիմնարկներում ստեղծել և բոլոր ուսանողներէ հարատե գործադուլ կազմակերպել, պահանջելով 1899 թվի հուլիսի 29-ի ժամանակավոր կանոններէ վերացումը:

Բայց կառավարութեանը միտյն ուսանողութիւնը չե պարտավոր պատասխան տալ: Կառավարութիւնն ինքն աշխատեց այդ դեպքից ավելի մեծ բան չինել, քան ուսանողական պատմութիւն: Կառավարութիւնը գիմում է հասարակական կարծիքին, կարծես պարծենալով իր բռնապատմութեան յեռանդով, կարծես ծաղրելով բոլոր ազատարար ձգտումները: Յեվ ժողովրդի բոլոր խավերէ գիտակց տարբերը պարտավոր են ձայնակցել այդ մարտահրավերին, յեթե նրանք չեն կամենում վիրավորանքները լուծյամբ կրող ձայնագուրկ սարուկներէ հավասարվել: Իսկ այդ գիտակից տարբերի զեկալմանը սոցիալ-դեմոկրատական կազ-

մակերպութիւնները հետ սերտ կապ ունեցող գիտակից բանվորներն են: Բանվոր դասակարգը մշտապես անսահման ավելի ճշտումներ ու անարգանք է կրում այդ նույն վտառիկանական անձնիշխանութիւնից, վորի հետ այդպես սուր կերպով ընդհարմեց ուսանողութիւնը: Բանվոր դասակարգն արգեն սկսել է իր ազատագրման պայքարը: Ու նա պիտի հիշէ, վոր այդ մեծ պայքարը նրա վրա մեծ պարտականութիւններ է դնում, վոր նա չի կարող ազատագրել իրեն, առանց ազատելու ամբողջ ժողովուրդը բնապետութիւնից, վոր նա նախ և առաջ է ամենից շատ պարտավոր է ձայնակցել ամեն տեսակ քաղաքական բողոքի և ամեն տեսակ աջակցութիւն ցույց տա նրան: Մեր կրթված դասակարգերի լավագոյն ներկայացուցիչները կառավարութիւն կողմից ամենաանբարեբախտ հազարավոր հեղափոխականների արշուձով ապացուցեցին և հաստատեցին իրենց բնգունակութիւնն ու սխալաբանականութիւնը բուրժուական հասարակութիւն փոշին թութակելու իրենց վտարից և սոցիալիստների շարքերն անցնելու: Յեւ այն բանվորը, վորն բնգունակ և սանտարբուտեն գիտել, ինչպես կառավարութիւնը գործեր և ուղարկում ուսանող յերիտասարգութիւն գեմ, սոցիալիստ կոչվելու արժանի չէ: Ուսանողն սժանդակութիւն յեկավ բանվորին, բանվորն էլ սժանդակելու և ուսանողին: Կառավարութիւնը քաղաքական բողոքի ձգտումներն հասարակ անկարգութիւն հայտարարելով, կամենում է ժողովրդին հիմարացնել: Բանվորները պարտավոր են հրապարակորեն հայտարարել ու պարզարանել ամենադաշն մասաներին, վոր դա սուտ է, վոր ճշումներին, անկարգութիւններին և սանձարձակութիւններին իսկական ոչապր սուտական ինքնակալ կառավարութիւնն է, վտտիկանութիւն և շինովնիկութիւն անձնիշխանութիւնը:

Ինչպես պիտի կազմակերպել այդ բողոքը, — դա պետք է վորոշեն տեղերի սոցյալ-դեմոկրատական կազմակերպու-

թիւններն ու բանվորական խմբակցութիւնները: Թոռցիկներ բաշխել, ցրել, պատերին փակցնել, ժողովներ դուրսարել, ուր հրավիրված լինեն, հնարարավորին չափ, հասարակութիւն բոլոր դասակարգերից, — սրանք են բողոքի ամենամատչելի ձևերը: Կով որինակ կարող է ծառայել ինքնավար ցույցը, վոր տեղի ունեցավ անցյալ տարի դեկտեմբերի մեկին «Յուժնիյ Կրայ» լրագրի խմբագրատան առաջ: Տոնվում էր այդ՝ գեպի լույսն ու ազատութիւնն ամեն ձգտում հալածող, մեր կառավարութիւն բոլոր դանութիւնները գովարանող կեղտոտ լրագրի հորելյանը: Ամբոխը հավաքվում է խմբագրատան առաջ և հանդիսավոր կերպով պատաստում «Յուժնիյ Կրայ»-ի համարը, ձիերի պոչից կապում, մեջը շներ փաթաթում, քարեր ու ծծմբաջրածնի շէր նետում պատուհաններին, ազոզակելով. — «Կորչի վաճառված մամուլը»: Անա իսկապես ինչպիսի մեծարանքի են արժանի վոչ միայն վաճառվող լրագրերի խմբագրութիւններն, այլ և մեր կառավարական բոլոր հիմարակները: Իշխանավորական բարյացակամութիւն հոբելյան նրանք յերբեմն միայն ամնում են, իսկ ժողովրդական դատաստանի հորելյանի նրանք արժանի չեն միշտ: Կառավարութիւն հայտնարեբաժ ամեն մի կամայականութիւն և բնութիւն որինական պատճառ է նման ցույցերի: Յեւ թող կառավարութիւն բացարձակ հայտարարութիւնը ուսանողներին պատժելու մասին, ժողովրդի կողմից առանց բացարձակ պատասխանի չմնա:

Ռ. Ս. Գ. Բ. Կ. ԾՐԱԳԻՐԸ ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ռ. Ս. Գ. Բ. Կ. ԾՐԱԳՐԻ ՆԱԽԱԳԻՏ

(Կեսե յեիտասարգութեան մասին)

(Հունիս 1902 թ., ժողովածու, հատար IV, էջ 113)

Քաղաքական մասից. —
Կեա 10). Յեկեղեցու բաժնուժը պետութիւնից և զրպրոցը՝ յեկեղեցուց:

Կետ 11). Չրի և պարտազիր, ընդհանուր և արհեստակցական ուսում յերկսեռ բոլոր մանուկների համար մինչև 16 տարեկան հասակը: Ազգատ մանուկներին սնունդ, հագուստ և դասական պիտույքներ մատակարարել ի հաշիվ պետութան:

Տնտեսական մասից:—

Կետ 5) Արգելանք ձեռնարկողներին ոգտվելու մինչև 16 տարեկան հասակի մանուկների վարձու աշխատանքով:

II

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԵՄ

**ՀԱԿԱՄԻԼԻՏԱՐԻՉՄԻ ՀԱՐՅԷ ՇՏՈՒՏԳՍԵՐՏԻ
ԿՈՆԳՐԵՍՈՒՄ ²⁾**

(20 հոկտեմբերի 1907 թ. Փոզոփածու, հասար. VIII, էջ 502)

Անցնում ենք կոնգրեսի ամենավերջին և հաղթի թև
փոչ ամենակարևոր փորձման՝ հակամիլիտարիզմի հարցին:
Փրանսիայում և Յեվրոպայում բավական ազմկած հոշա-
կափոր երվին ³⁾ այդ սովի պաշտպանում եր կիսաանար-
խիտական աեսակետ, պարզամտորեն առաջարկելով
յուրաքանչյուր պատերազմի «պատասխանել գործադու-
լով և ապստամբությամբ»: Նա չեր հասկանում մի կողմից,
փոր պատերազմը կապիտալիզմի անհրաժեշտ արդյունքն
ե և սրտիտարիատը չի կարող ուխակ չբաժարվել հեղա-
փոխական պատերազմում մասնակցելուց, փորովհետև
կապիտալիստական հասարակություններում նման պատե-
րազմներ կարող են տեղի ունենալ և ունեցել են: Նա չեր
հասկանում մյուս կողմից, փոր պատերազմին «պատասխա-
նելու» հնարավորությունը կախված է այն ճգնաժամից,
փորն առաջացնում է պատերազմը: Այս պայմաններից է
կախված պայքարի միջոցների ընտրությունը, ըստ փորում
այդ պայքարը կայանում է (սա երվիզմի թյուրիմա-
ցությունների կամ մաքի խակության յերրորդ կեսն է)
փոչ միայն պատերազմը խողադությամբ փոխարինելու,
այլ և կապիտալիզմը սոցիալիզմի փոխարինելու մեջ: Խըն-
դիրը նրանում չէ, փոր միայն խափանվի պատերազմ առա-
ջանալը, այլ՝ պատերազմի շնորհիվ առաջացած ճգնաժամն

ոգտագործվի բուրժուազիայի տապալումն արագացնելու համար: Բայց երվեիդմի բոլոր կիսասանարխիստական անմտությունները տակ թագնված եր մի գործնականապես ճիշտ աստառ. սոցիալիզմին հարվածել այն իմաստով, վոր նա չբավականանա պայքարի միայն պարլամենտական միջոցներով, վորպիսզի մասսաները մեջ զարգացնե պատերազմի անխուսափելիորեն բերած ճգնաժամերի հետ առնչված գործունեության հեղափոխական ձևերի անհրաժեշտության գիտակցությունը, վերջապես այն իմաստով, վորպեսզի մասսաները մեջ միջազգային բանվորության համերաշխության և բուրժուական պարլամենտարիզմի կեղծության ավելի կենդանի գիտակցությունը տարածե:

Բերելի ⁴⁾ բանաձևը, վորն առաջարկեցին գերմանացիք և վորը բոլոր եսկան մասերում գուզագիպում ե Գետի ⁵⁾ բանաձևին, հենց այն պակասություններն ունեն, վոր իր մեջ չեր պարունակում ակաիվ նպատակների և վոչ մի ցուցմունք: Դա հնարավորություն եր տալիս Բերելի որսողոկսալ գաղափարները սոպորտայոնիստական ակնոցներով կարգալ:

Այդ պատճառով Ռոզա Լյուքսեմբուրգը ⁶⁾ և ս.—դ. սուս պատգամավորները Բերելի բանաձևի մեջ իրենց ուղղումները մտցրին: Այդ ուղղումների մեջ. — ա) սավում եր, վոր միլիտարիզմը դասակարգային ճնշման գլխավոր գենքն ե, բ) վորոշվում եր յերիտասարդության մեջ ազիտացիա մղելու խնդիրը, գ) ընդգծվում եր սոցյալ — գեմոկրատիայի նպատակը պայքարել վոչ միայն պատերազմներ ծագելու դեմ կամ արգեն սկսված պատերազմները շուտով դատարեցնելու, այլ և այն, վոր պատերազմի շնորհիվ առաջացած ճգնաժամն ոգտագործվի բուրժուազիայի անկումն արագացնելու:

Այդ բոլոր ուղղումները յենթահանձնաժողովը (հանձնաժողովի կողմից անտիմիլիտարիզմի հարցի առթիվ ընտրված) մտցրեց Բերելի բանաձևի մեջ: Բացի դրանից ժորեն ⁷⁾

առաջարկեց բարեպատեն ծրագիր. փոխանակ պայքարի միջոցները ցույց տալու (գործադուլ, ապստամբություն), ցույց տալ պատերազմի դեմ պրոլետարիատի պայքարի պատմական որինակներ, սկսած ցույցեր անելուց Յեվրոպայում, վերջացրած հեղափոխությամբ Ռուսաստանում: Այդ բոլոր վերաձևակումներըց հետո բանաձևն ստացվեց, ճիշտ ե չափազանց յերկար, սակայն իրապես հարուստ գաղափարներով և պրոլետարիատի նպատակները ճիշտ մատնանշող: Այդ բանաձևի մեջ որսողոկսալ խստությունը, այսինքն միակ գիտական մարքսիստական անալիզը միացել և բանվորական կուսակցություններին արված պայքարի ամենակտրուկ և հեղափոխական միջոցները հանձնարարելուն:

Ընդհանուր առմամբ և ամբողջությամբ Շուսագարաի համագումարը մի շարք խոշոր հարցերում սոպորտայոնիստական և հեղափոխական թեք բեկեյֆ կերպով հակադրեց միջազգային սոցիալ-գեմոկրատիային և այդ հարցերը լուծեց հեղափոխական մարքսիզմի վողով:

«ԶԻՆԱՐԱՓՄԱՆ ԼՈՂՈՒՆԳԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՈՂՎԱԾԻՑ

(«Հոտանքին հակառակ» Հրատ. Պետրոգ. խորհրդի, 1918 թ. ևջ 520)

Մի շարք յերկրներում, գլխավորապես մանր և ներկա պատերազմից հեռու կանգնած, որինակ Շվեդիայում, Նորվեգիայում, Հոլլանդիայում, Զվեյթրիայում, ձայներ են լսվում սոցիալ-գեմոկրատական ծրագիր-միջնխմումի «միլիցիա» կամ «ժողովրդների սպառազինում» հին կետերը «զինաթափում»-ով փոխարինելու: Միջազգային յերիտասարդության կազմակերպության որդան «Յերիտասարդական Բուտերնացիոնալ»-ի № 3-ում հողուտ զինաթափման գետեղծված և խմբագրական հողված:

Ճնշված դասը, վորը չի ձգտում զենք դործածել սովորել, զենք ունենալ, արժանի կլինե՞ր միմիայն, վոր նրա հետ ճորտերի պես վարվե՞լին: Չենք կարող առանց բուրժուական պայլիֆիսս կամ սպարտյունիսս դասնայու, յմուսնայու, վոր մենք սպրում ենք գասակարգային հասարակության մեջ և վոր չկա և չի ել կարող այլ յեւթ լինել դրանից, քան գասակարգային պայքարը և տիրապետող գասակարգի տապալումը:

Մեր լոգուենքը պետք է լինի սոցաուազինել պրոլետարիատը, վորպեսզի հաղթենք, եքսպրոպրիացիայի յենթարկենք ու զինաթափենք բուրժուազիային:

Այսոր իմպերալիստական բուրժուազիան միլիտարիզացիայի յե յենթարկում վոչ միայն ամբողջ ժողովուրդը, այլ և յերիտասարգությունը: Վաղը նա, թերևս ձեռնարկե միլիտարիզացիայի յենթարկել կանանց: Այդ ստիժով մենք պիտի ասենք. — ավելի լավ: Շուտով հառաջ: Վորքան շուտ, այնքան կմոտենա զինված ապստամբությունը կապիտալիզմի դեմ: Յերիտասարգների միլիտարիզացիան և այլն, ինչո՞վ կարող է ս.-դ. վախեցնել, յեթե նրանք չեն մոռանում Կոմունայի որինակը:

Կոմունայի մի բուրժուական դիտող 1871 թվի մայիս ամսին մի անգլիական լրագրում գրում է —

«Յեթե ֆրանսիական ազգը կազմված լինե՞ր միայն կանանցից, ինչպիսի՞ն դժբախտ ազգ պիտի լինե՞ր նա»: Կանայք և 13 տարեկանից վեր յերեխաները Կոմունայի ժամանակ կուլում ելին սոցամարդկանց հետ: Այլ կերպ չի կարող լինել նաև բուրժուազիայի տապալման գալիք կռիվներում:

Այժմ հասարակական վողջ կյանքը ծծված է միլիտարիզմով: Իմպերալիզմը մեծ պետությունների կատաղի կռիվն է աշխարհը բաժանելու և վերաբաժանելու համար, ուստի նա բոլոր յերկրները, ինչպես չեղոք, նույնպես և փոքր, անխուսափելիորեն յենթարկելու է միլիտարիզմի: Ի՞նչ են անելու սրա դեմ պրոլետարական կանայք: Միայն

անիծել ամեն տեսակ պատերազմ ու սոցիալական ամեն բան, միայն պահանջել զինաթափում: Յերբեք ճնշված դասի՝ վորն իրոք հեղափոխական է՝ կանայք չեն համակերպվի նման ամոթալի դեր ունենալու հետ: Նրանք կսսեն իրենց գավակներին: —

«Դու շուտով կմեծանաս: Քեզ հրացան կտան: Վերցրու այն և սոցիալական դործը լավ սովորիր: Այդ դիտությունը հարկավոր է պրոլետարիատին վոչ թե նրա համար, վոր կրակեն այլ յերկրների իրենց յեղբայր բանվորների դեմ, ինչպես արվում է ներկայիս պատերազմում և ինչպես խորհուրդ են տալիս վարվել սոցիալիզմի գավաճանները, — այլ նրա համար, վոր կովեն սեփական յերկրի բուրժուազիայի դեմ, վորպեսզի վերջ տան հարստահարությանը, աղքատությանն ու պատերազմներին վոչ թե բարի ցանկություններով, այլ բուրժուազիայի վրա տարած հաղթանակով և նրա զինաթափությամբ»:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՆԱՅԻՈՒՆԱԼ,

(«Սոցիալ-դեմոկրատ» ժողովածու, № 2, դեկտեմբեր 1916 թ., էջ 76).

Չվիցերիայում 1915 թ. սեպտեմբերի մեկից լույս է տեսնում գերմաներեն լեզվով այդ վերտառությամբ «մարտական-պրոպագանդիստական որդան յերիտասարգական սոցիալիստական կազմակերպությունների միջազգային միության»: Ընդամենը լույս է տեսել 6 համար, վորոնք անհրաժեշտ է ընդհանրապես նկատի առնել և սպա ուժգնորեն հանձնարարել արտասահմանյան ս.-դ. կուսակցություններին և յերիտասարգության կազմակերպություններին հետ առընչվելու հնարավորություն ունեցող մեր կուսակցության բոլոր անդամների ու շաղրության:

Յեվրոպայի պաշտոնական սոց.-դեմ. կուսակցությունների մեծամասնությունն այժմ կանգնած է ամեն

նասնարգ սոցիալ-շովինիստական և ուղարտյունիստական գիրքի վրա: Այդպես են գերմանականը, ֆրանսիականը, ֆարեանականը և «բանվորականը»⁹⁾ Անգլիայում, հոլլանդականը (Տուլստրի¹⁰⁾ կուսակցությունը), դանիականը, ավստրիականը և այլն: Զվիցերական կուսակցություն մեջ թեև ծայրահեղ ուղարտյունիստներն (ի մեծ ուրախությամբ բանվորական շարժման) առանձնացել են անկուսակցական «Գրյուտլի-միություն» մեջ, բայց և ս. - գ. կուսակցության ներսում մնացել են բազմաթիվ ուղարտյունիստական, սոցիալ-շովինիստական և կաուսակիական հասկացողության առաջնորդներ, վորոնք կուսակցություն գործերի վրա անազին ազդեցություն ունեն:

Յեվրոպայում գործերի այսպիսի ընթացքի ժամանակ յերիտասարդական սոցիալիստական կազմակերպությունների միությունն անազին, շնորհակալության արժանի բայց և դժվարին գործ և բաժին ընկնում—պայքարել հեղափոխական ինտերնացիոնալիզմի նամար, իսկական սոցիալիզմի համար՝ ընդդեմ իմպերալիստական բուրժուազիայի կողմն անցած արքայատոզ ուղարտյունիզմի: «Յերիտասարդական Ինտերնացիոնալում» ի պաշտպանություն ինտերնացիոնալիզմի գեանդված են մի շարք լավ հոգվածներ և ամբողջ հրատարակությունը ծծված և վաստակության գերագանց վոգով ընդդեմ ներկա պապատերազմում «հայրենիքը պաշտպանող» սոցիալիզմի դավաճանների, և ամենաանկեղծ ցանկությունը միջագրային բանվորական շարժումը ուտիչ շովինիզմից և ուղարտյունիզմից մաքրելու:

Հասկանալի է, վոր յերիտասարդական որգանում տեսարանական հասակություն և հաստատամտություն գեսչկա, և գուցե յերբեք ել չի լինի, հենց նրա համար, վոր դա որգան է յեռուն, մրրկող և փնտռող յերիտասարդություն: Սակայն այդպիսի մարդկանց տեսարանական հասակության պակասությունը պիտի վերաբերվենք միանգամ

մայն այլ կերպ, քան վերաբերվում ենք—և պիտի վերաբերվեք—զուխներում յեղած տեսարանական շփոթին և մեր «ոկիսաների», յսոց. - հեղափոխականներին», տուստովչիներին, անարխիստներին, համայնվրոպական կաուսակիականներին («կենտրոնի») և այլոց սրտերում յեղած հեղափոխական հետեղականություն բացակայություն: Այլ են պրոլետարիատին շփոթեցնող հասուն մարդիկ, վորոնք ուրիշներին առաջնորդելու և ուսուցանելու հավակնությունն ունեն, այդպիսիների հետ անհրաժեշտ է անխնայ պայքար: Այլ է յերիտասարդների կազմակերպությունը, վորոնք բացարձակ հայտարարում են, վոր իրենք գեոսովորում են, վոր նրանց հիմնական գործը սոց. կուսակցությունների համար աշխատողներ պատրաստելն է: Այդպիսի մարդկանց պետք է ամեն կերպ աջակցել, ըստ հնարավորի համբերատար վերաբերվել նրանց սխալներին, աշխատելով աստիճանաբար, գլխավորապես համոզելու և վոչ պայքարի ճանապարհով, ուղղել այդ սխալները: Հաճախ պատահում է, վոր հասակավոր և հին սերնդի ներկայացուցիչները չեն կարողանում, ինչպես հարկն է, մոտենալ յերիտասարդության, վորն ըստ կարիքի, ստիպված է սոցիալիզմին մոտենալ այլ կերպ, վոչ այն ճանապարհով, վոչ այն ձևով, վոչ այն հանգամանքներում, ինչպես իր հայրերը:

Այդ պատճառով, իմիջի այլոց, մենք անպայմանորեն կողմնակից պիտի լինենք յերիտասարդական միություն կազմակերպչական ինքնուրույնության վոչ միայն այն պատճառով, վոր այդ ինքնուրույնությունից վախ են ըզգում ուղարտյունիստները, այլ և ըստ գործի եյություն: Վորովհետև առանց լիակատար ինքնուրույնություն, յերիտասարդությունը չի կարող իրենից մշակել վոչ լավ սոցիալիստներ և վոչ նախապատրաստվել սոցիալիզմի առաջ տանելու:

Յերիտասարդական միություն լիակատար ինքնուրույն

նություն, բայց և լիակատար ազատություն նրանց սխալ-
ների ընկերական քննադատության: Յերիտասարդությանը
մենք չպիտի շողորթթենք:

Մեր հիշատակած հիանալի որդանի սխալների թվին
են պատկանում առաջին հերթին, հետևյալ յերեքը.—

1) Զինաթափման հարցի մասին բռնած և սխալ զլրբ,
վորը մենք քննադատում ենք վերը, հատուկ հոգվածով:
Հիմք կա մտածելու, վոր սխալն առաջ և յեկել «միլիտա-
րիզմի կատարյալ վոչնչացման» անհրաժեշտությունն (վորը
միանգամայն ճշմարիտ է) ընդգծելու բացառապես լավ
ցանկությունից, մոռացության տալով սոցիալիստական
հեղափոխության մեջ քաղաքացիական կռիվների դերը:

2) Սոցիալիստների և անարխիստների դեպի պետու-
թյունն ունեցած վերաբերմունքի մեջ յեղած տարբերու-
թյան մասին ընկ. Նոտա-Ներեյի (№6) հոդվածում մեծ
սխալ և արված (ինչպես և մի քանի հարցերի նկատմամբ,
որինակ «հայրենիքի պաշտպանության» լոզունգի դեմ մեր
պայքարի պատճառարանության մասին): Հեղինակը կա-
մենում է տալ «պարզ պատկերացում ընդհանրապես
պետության մասին» (իմպերիալիստական ավազակային
պետության պատկերացման հետ նույն կարգում): Նա
մեջ է բերում Մարքսի և Ենգելսի մի քանի հայտա-
բարությունները: Նա, ի միջի այլոց հանդուժում է հետևյալ
յերկու յեզրակացության.

ա) «...Միանգամայն սխալ և տարբերություն փնտռել
սոցիալիստների և անարխիստների մեջ այն բանում, վոր
առաջինները կողմնակից, մյուսները հակառակորդ են
պետության: Տարբերությունն իրոք նրա մեջ է, վոր
հեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիան կամենում է նոր
հասարակական արդունարբերությունը կազմակերպել կեն-
արանայրած ձևով, այսինքն տեխնիքատես ավելի զարգա-
ցրած, այնինչ ադակենարանայրած անարխիստական ար-
դունարբերություն կնշանակեր մի քայլ հետ, դեպի հին

տեխնիկան, դեպի ձեռնարկության հին ձևը»: Դա սխալ է:
Հեղինակը հարցը դնում է սոցիալիստների և անարխիստ-
ների դեպի պետութունը ունեցած վերաբերունքի տարբե-
րության մասին, բայց պատասխանում է վոչ թե այդ,
այլ ուրիշ հարցի, թե ինչո՞ւն է նրանց մեջ դեպի
ապագա հասարակակարգի տնտեսական հիմքն ունե-
ցած վերաբերմունքի տարբերությունը: Այդ, ի հարկե,
շատ կարևոր և անհրաժեշտ հարց է: Սակայն գրանից չի
բղխում, վոր կարելի է մոռանալ սոցիալիստների և անար-
խիստների մեջ դեպի պետությունն ունեցած գլխավոր տար-
բերությունը: Սոցիալիստները կողմնակից են ներկա պե-
տության և նրա հիմնարկությունների ողտազորման, բան-
վոր դատի ազատագրման պայքարում, նույնպես և պետու-
թյան սղբագործման անհրաժեշտության՝ կապիտալիզմից
սոցիալիզմին անցնելու առանձնահատուկ անցողիկ ձևի հա-
մար: Այդպիսի անցողիկ ձև՝ նույնպես վորպես պետու-
թյուն՝ պրոլետարիատի գիկատուրան է:

Անարխիստները կամենում են «փոխել» պետությունը,
«պայթեցնել» այն, ինչպես մի տեղ արտահայտվում է
ընկ. Նոտա-Ներեն, սխալմամբ այդ տեսակետը սոցիա-
լիստներին վերագրելով: Սոցիալիստներն, — հեղինակը
գժրախտաբար շատ պակաս է մեջ բերել Ենգելսի, սրան
վերաբերվող խոսքերը, — ընդունում են՝ բուրժուազիային
եքսպրոպրիացիայի յենթարկելուց հետո՝ պետության ան-
կենդանանալը, «ատոլիճանական նիրհումը»:

բ. «Մ. Դ.-իայի համար, վորը մասսաների գոստիա-
րակիչն է, կամ համենայն դեպս այդպիսին և լինելու, այժմ
ավելի, քան յերբեիցե, անհրաժեշտ է ընդգծել իր սկզբուն-
քային թշնամանքը դեպի պետությունը... Ներկայիս պա-
տերազմը ցույց տվեց, թե ինչքան խորն են թաղված պետա-
կանության արմատները բանվորների սրտերում»: — Այդպես
և գրում ընկ. Նոտա-Ներեն: Վորպեսզի «ընդգծվի» «սկզբ-
բունքային թշնամանքը» դեպի պետությունը, հարկավոր

և իրոք «փորոշակի» հասկանալ այն, իսկ հեղինակն հենց այդ փորոշությունը հունի: Իսկ «պետականութեան արմատներ» դարածվածքն արդեն խառնաշփոթութունն է, փոշ մարքսիստական է և փոշ սոցիալիստական: Վոշ թե «պետականութունը» բաղված է պետականութունը ժրխտելու հետ, այլ ուղարտյունիստական քաղաքականութունը (այսինքն ուղարտյունիստական, բեֆորմիստական, բուրժուական վերաբերմունքը դեպի պետութունը) ընդհարվեց հեղափոխական սոց.-դեմ. քաղաքականութեան հետ (այսինքն դեպի բուրժուական պետութունը և պետութեան ուղարտյունը բուրժուազիայի դեմ՝ նրան տապալելու համար՝ ունեցած հեղափոխական ս. — դ. վերաբերմունքի հետ): Մրանք միանգամայն, միանգամայն տարբեր բաներ են: Այս չափազանց կարևոր խնդրին մենք հույս ունենք վերադառնալ հատուկ հոգվածով:

դ) «Յերիտասարդական սոցիալիստական կազմակերպութեանները միջազգային միութեան սկզբունքային հայտարարութեաններ»-ի մեջ, սպված №6-ում, փորպես «քարտուղարութեան նախագիծ», բիշ չեն առանձին անճշտութեաններ և բոլորովին չկա զլխսովոր. — փորոշակի բաղդատումն այն յերեք հիմնական ուղղութեանները (սոցիալ-շովինիզմ, «կենտրոն», ձախեր), փորոնք պայքար են մղում ամբողջ աշխարհի սոցիալիզմի մեջ:

Կրկին. այդ սխալները պիտի հերքել ու պարզել, փոզ ու ժով աւրնչութուն և մոտիկութուն փնտռելով յերիտասարդական կազմակերպութեանները հետ, ամեն կերպ սղնելով նրանց. բայց նրանց պիտի մոտենալ նասկանալով:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԱՄԱԿ ԶՎԻՅԵՐԱԿԱՆ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻՆ

(Փորվածու, հատոր XVI, 2 մաս, էջ 403)

Մենք համերաշխութեամբ աշխատել ենք Զվիցերիայի այն հեղափոխական սոց.-դեմ. հետ, փորոնք համախմբվել

էյին մասամբ «Ֆրեյե-Յուդենդ» («Ազատ Յերիտասարդութուն») ժուրնալի շուրջը, փորոնք կազմեցին ու տարածեցին բեֆերենդումի շարժառիթները (դերմաներեն և ֆրանսերեն լեզուներով), փորը պահանջում եր 1917 թ. ապրիլին կուսակցական համագումար հրավիրել դեպի պատերազմն ունեցած վերաբերմունքի հարցը լուծելու, փորոնք Յյուրիսի կանտոնային համագումարում առաջարկեցին յերիտասարդների և «ձախերի» բանաձևը զինվորական հարցի մասին, փորոնք 1917 թ. մարտին հրատարակեցին և ֆրանսիական Զվիցերիայի մի քանի տեղերում տարածեցին «Սոցիալութեան մեր պայմանները» գերմաներեն և ֆրանսերեն լեզուներով թուուցիկը և այլն:

Մենք յեղբայրական փողջույն ենք ուղարկում այդ ընկերներին, փորոնց հետ աշխատել ենք փորպես համախոհներ:

ԲԱՆՎՈՐ ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԳՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՈՐԵՐԻՆ.

ԿՈՂՄՆԱԿԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

(1917 թ. Տ հոկտեմբերի, Փորվածու, հատոր XIV, 2 մաս, էջ 269)

Մեր գլխավոր ուժերը՝ նավատորմիզը, բանվորներին և զինվորական մասերը դասավորել այնպես, փոր անպայման գրավեն և ինչ կորուստի *) գնով էլ լինի, պահվեն. — ա) հեռախոսը, բ) հեռագիրը, գ) յերկաթուղային կայարանը, դ) առաջին հերթին՝ կամուրջները:

Ամենավճռական տարրերին (մեր «հարվածուղ»-ներին և բանվոր յերիտասարդութեան, նույնպես և լավագույն նավաստիներին) վերածել փորը վաշտերի, կարևորագույն

*) Ընդգծված տեղերն առանց փոփոխութեան փերցրած են Վլադիմիր Իլիչի համակից:

կեանքը բռնելու համար և մասնակցելու ամեն տեղ, բո-
լոր կարևորագույն գործողութիւններին:

Շրջապատել և կտրել Պիտերը, վերցնել այն նախա-
տարմիզի, բանվորների և զորքի միացյալ զբաղումը,— այս
և նպատակը, փորը պահանջում և հմտութիւն յեւ
յեռակի համարձակութիւն:

Կազմել ամենալավ բանվորների վաշտեր հրացան-
ներով և սուժներով զինված, հարձակվել և գրավել
«կենտրոնները» (յունիերական գալ սցները, հետախորդ,
հետազփրը և այլն) այս լրդունգով.— մեռնենք բոլորս, բայց
թշնաման ներս շթողներ:

Հույս ունենանք, փոր յեթև հանդես գալը վորտչի, դե-
կափարները հաջողութեամբ կգործադրեն «Գանտոնի»), և
Մարքսի մեծ պատգամները (համարձակութիւն, համար-
ձակութիւն և կրկին անգամ համարձակութիւն¹¹):

Յեւ սուսական ու համաշխարհային հեղափոխութիւն
հաջողութեանը 2—3 սրվա պայքարից և կախված:

III

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԳՅՈՒՂԱՏՐՆ՝ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

(«Պրավդա», № 133, հունիս 12, 1923 թ.)

Ճիշտ գնահատելու համար այն պայմանները, վորոնց մեջ կապիտալիզմի ժամանակ գտնվում է մանր յերկրագործական արդյունաբերությունը, ամենից կարևորը աշխատավորի դրությունն, նրա վաստակի, աշխատանքի չափի, կյանքի հանգամանքների հարցն է, ապա անասունների պահպանումն ու նրանց խնամելու հատկությունը, վերջապես, հողը մշակելու ձևերը, նրա պարտարացումը, նրա ուժերի թաղանթը և այլն:

Դժվար չէ հասկանալ, վոր այդ հարցերն անուշադրություն մասնելով (խնչպես վարվում է շարունակաբար բուրժուական քաղաքական անտեսությունը), մենք գյուղական տնտեսություն մասին կոտանանք միանգամայն ազճատված պատկերացում, վորովհետև նրա իրական կենսունակությունը կախված է հենց բանվորի դրությունից, անասունների պահպանման պայմաններից և հողի խնամքից:

Անհիմն կերպով պատկերացնել, վոր այդ դեպքում մանր արդյունաբերությունը խոշոր արդյունաբերությունն է, նշանակում է ապացուցված ընդունել հենց այն, վորը դեռ ապացուցելու կարիք է զգում, նշանակում է միանգամից կանգնել բուրժուական տեսակետի վրա:

Բուրժուազիան կամենում է ապացուցել, վոր գյուղ-

դացին իսկական և կենսունակ «տեր է», և վոչ թե կապիտալի ստրուկ, ճնշված այնպես, ինչպես վարձու բանվորը, բայց ավելի կաշկանդված, ավելի խճճված, քան այս վերջինը: Յեթև վիճելի հարցի համար ավյալներ փնտռենք լրջորեն և բարեխղճությամբ, այդ դեպքում մանր և մեծ արդյունաբերություն կյանքի յեղ աշխատանքի պայմանների սխառմատիկ և որեկտիվ աստիճանացույցներ պետք է վորոնել:

Այդպիսի աստիճանացույցերի, — և առանձնապես կարևոր, — թվին է պատկանում մանկական աշխատանքի գործադրման աստիճանը: Քանի շատ է շահագործվում մանկական աշխատանքն, այնքան, անկասկած, վատ է աշխատավորի զրուծյունը, այնքան ծանր է նրա կյանքը:

Ավստրիական և գերմանական գյուղական անտեսություն ցուցակապրությունները տեղեկություններ են տալիս ընդհանուր թվով գյուղական անտեսությամբ զբաղվող անձանց մանուկների և պատանիների թվի մասին: Դրա հետ միասին Ավստրիայում առանձնապես հաշված են բոլոր, 16 տարեկանից փոքր բանվորները: Այդպիսիների թիվը 1,2 միլիոն է 9 միլիոնից, այսինքն 13⁰/₁₀: Իսկ Գերմանիայում զատ հաշվել են միայն մինչև 14 տարեկան մանկահասակները, փորոնց թիվը տասնըհինգ միլիոնից (15.169.549) վեց հարյուր հազար է (601.937), այսինքն 3,9⁰/₁₀:

Պարզ է, փոր ավստրիական և գերմանական ավյալներն անհամեմատելի յեն, սակայն համեմատելի յեն զրա ընթացքում պարզված պրոլետարական, գյուղացիական և կապիտալիստական անտեսությունների հարաբերությունները:

Պրոլետարական անտեսությունների շարքին մենք հաշվում ենք հողի փոքրիկ կտորներ (մինչև յերկու հեկտոր, այսինքն համարյա յերկու դեկյատին՝ մի անտեսություն), փորոնք սժանդակիչ աշխատանք են տալիս վար-

ձու բանվորներին: Գյուղացիական անտեսությունների շարքին հաշվում ենք 2-ից մինչև 20 հեկտոր, այսակզ ընտանեկան աշխատանքը գերակշռում է վարձու աշխատանքին: Վերջապես կապիտալիստական (ավելի մեծ) անտեսությունների, ուր վարձու աշխատանքը գերակշռում է ընտանեկանին:

Ահա մանկական աշխատանքի ավյալներն այդ յերեք տիպի անտեսություններում:

Տեսակություն	Տեսակությունների խմբեր	Գյուղատնտեսություն մեջ 100 հողուն գալիս են յերեկաններ	
		Ավստրիայում մինչև 16 տարեկան	Գերմանիայում մինչև 14 տար
Պրոլետարական	Մինչև 1/2 հեկտոր	8,8	2,2
	1/2 մինչև 2 հեկ.	11,2	3,9
	2 » 5 »	15,3	4,6
Գյուղացիական	5 » 10 »	15,6	4,8
	10 » 20 »	12,8	4,5
Կապիտալիստական	20 » 100 »	11,1	3,4
	100 և ավելի »	4,2	3,6
		13,0	3,9

Այստեղից մենք տեսնում ենք, փոր յերկու յերկրներում էլ մանկան աշխատանքի շահագործումն ավելի ուժեղ է հատկապես գյուղացիական անտեսություններում ընդհանրապես և մասնավորապես միջին գյուղացիական անտեսություններում (5—10 հեկտոր, այսինքն 4¹/₂—9 դեկատին հող):

Յեղ այդպես, բավական չէ, փոր մանր արդյունաբերությունը մեծից վատ է զրված: Մենք դեռ տեսնում

ենք, վոր հատկապես գյուղացիական անտեսությունն ա-
վելի վատ և վոչ միայն քան կապիտալիստականն, այլ և
նույնիսկ քան սրտխտարական անտեսությունը:

Ինչպես բացազրել այս յերևութիւնը:

Պրոլետարական անտեսության մեջ հողագործու-
թյունը կատարվում է այնպիսի փոքր տարածություն
հողի վրա, վոր իսկապես ասած «անտեսության» մասին
լուրջ խոսելու կարիք իսկ չի գոյացվում: Հողագործու-
թյունն այստեղ ոժանդակ սրբապմունք և, իսկ գլխա-
վորը վարձու աշխատանքն և յերկրագործության կամ
արդյունաբերության մեջ: Արդյունաբերության ազդեցու-
թյունն ընդհանրապես բարձրացնում է բանվորի կյանքի
մակարդակը և մասնավորապես կրճատում մանկական
աշխատանքի շահագործումը:

Որինակ Գերմանիայում ցուցակագրությունը ար-
դյունաբերության մեջ մինչև 14 տարեկան աշխատավոր-
ներ հաշվել և միայն 0,3 տոկոս (այսինքն տասն անդամ
քիչ հողագործականից) և միայն 8 տոկոս մինչև 16 տա-
րեկան:

Գյուղացիական անտեսության մեջ արդյունաբերու-
թյան ազդեցությունն ավելի թույլ է, իսկ մրցությունը
կապիտալիստական հողագործության հետ՝ ավելի ուժեղ:
Գյուղացին չի կարող գոյությունը պահել, յեթև ամեն
ջանք գործ չդնի և չստիպի իր յերեխաներին կրկնակի
աշխատելու: Կարիքն ստիպում է գյուղացուն իր ստաց-
տով ձեռք բերել կապիտալի և տեխնիկական բարելա-
վումների սրտխտորը: Իսկ յեթև ամենից ծանր աշխա-
տանք կրում են գյուղացու յերեխաներն, այդ նշանակում
է, վոր գյուղացու անասունները նույնպես վատ են սըն-
վում և շատ աշխատում: Բոլոր ուժերը լարելու և ամեն
բանում «անտեսելու» կարիքն անխուսափելորեն ազդում
է անտեսության բոլոր կողմերի վրա:

Գերմանական վիճակագրությունը ցույց է տալիս,

վոր խոշոր կապիտալիստական անտեսություններում (100
և ավելի գեայտին) վարձվող բանվորների մեջ մանուկ-
ների թիվն ավելի շատ է (համարյա $4^0/0 - 3,7^0/0$): Իսկ
ընտանիքավոր բանվորների մեջ՝ մանուկներն ավելի շատ
են գյուղացիների մոտ, այսինքն մոտավորապես $5^0/0$
($4,9^0/0 - 5,2^0/0$): Սոչոր կապիտալիստների մոտ ժամանա-
կավոր վարձվող բանվորների մեջ մանուկների տոկոսը
համարում է մինչև $9,0^0/0$ -ի, իսկ ժամանակավոր ընտանի-
քավոր բանվորներից գյուղացիների մոտ այդ տոկոսը
համարում է $16,5^0/0 - 24,4^0/0$ -ի:

Գյուղացին, աշխատանքի յետուն ժամանակ, բանվո-
րական ուժի կարիք է գգում. բանվոր վարձել կարող է
միայն շատ քիչ թվով, մնում է ամեն կերպ ուժ տալ սեպ-
հական մանուկների աշխատանքին: Հետևանքն այն է,
վոր գերմանական յերկրագործության մեջ ընդհանրապես
յերեխաների տոկոսը ընտանիքավոր բանվորների մոտ
համարյա մեկուկես անգամ գերազանցում է վարձվող
բանվորների համեմատությամբ: Ընտանիքավոր բանվոր-
ների մեջ յերեխաները կազմում են $4,4^0/0$ իսկ վարձվող-
ների մեջ՝ $3,0^0/0$:

Գյուղացին ավելի շատ է լծվում աշխատանքի, քան
վարձվող բանվորը: Այս փաստը, վոր հաստատված է
հազարավոր դիտողություններով, այժմ ապացուցված է
մի շարք յերկրների վիճակագրությամբ: Կապիտալիզմը
գյուղացիությանը գատնապարտում է լիակատար ճնշման
ու կործանումի: Այլ փրկություն չկա, բացի վարձու
բանվորների գասակարգային պայքարին միանալը: Բայց
այդ դիտակցությանը գալու համար, գյուղացին ստիպված
է հիասթափության և բուրժուական խտրութիւն լողանդ-
ների յերկար տարիներ ապրել:

IV

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ

ԱՎ ԱԼԻ ՌԻՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳՈՐԾԱՐԱ- ՆԱՅԻՆ ՌԻՍՄՈՒՆՔԻՆ

(Եջեր որագրից)

(«Պրավդա», 4 հունվարի 1923թ.).

Մեզանում քիչ, չափազանց քիչ աշխատանք և տար-
վում այն մասին, վոր մեր պետական վողջ բյուջեան
առաջին հերթին ժողովրդական նախնական կրթութեան
կողմը թեքվի: Նույնիսկ Լուդվիգիումաում աջ ու ձախ
կարելի և տեսնել մի ինչ վոր Պետհրատի ուսուցչա-
տիր, առանց վորևէ հոգածութեան, վոր պետական խնամա-
կալութեան մեջ վոչ թե հրատարակութեանը պետք և
առաջին տեղը գրավե, այլ՝ վոր կարգացող լինի, վոր
տղադա Ռուսաստանի հրատարակութեանների մեջ ավելի
մեծ քաղաքական թափ լինի: Տեխնիկական հարցերին,
ինչպես որինակ հրատարակչութեան հարցին, մենք գեւ
հին (վաս) սովորութեամբ ավելի շատ ժամանակ և ուժ
ենք արամադրում, քան ժողովրդական գրապատութեան
ընդհանուր քաղաքական հարցին:

Յեթե վերջնեք Գլխարհուսը, այստեղ ել, մենք հա-
մոզված ենք՝ վարչական շահերի հեռուանքով՝ լայն ժողո-
վրդական կրթութեան պահանջներին հարմարվող շատ փրուն
ավելարդութեան կտեսնենք: Գլխարհուսում ամեն ինչ ա-
մենեկին ել չի արդարանում մեր զործարանային յերիտա-

տարլութեան կրթութեանը նախ քարճրացնելու յեւ նրան գործնական ուղղութեան տալու որինական պահանջով: *) Յեթե ուշադրութեամբ քննենք Գլխարհուսի հասարկը: շատ բան կգտնենք փքուն և կեղծ, վորոնք այս տեսակետով պետք է փակվեն: Բանվորա-գյուղացիական պետութեան մեջ հոգուտ ժողովրդական գրադիտութեան գարգացման գեւ շատ ու շատ բան կարելի չէ և պետք է անտեսովի ամեն տեսակ կիսատոհմիկ խաղալիքների և հիմնարկների փակման գնով, առանց վորոնց մենք գեւ կարող ենք և գեւ յերկար կարող կլինենք ու պետք է կարողանանք կառավարվել, ժողովրդական կրթութեան այն գրութեան ժամանակ, վորը ցույց է ապլիս վիճակադրութեանը:

Պետք է սխտեմատիկորեն ուժեղացվի ժողովրդական ուսուցիչների կազմակերպման աշխատանքը, վորպեսզի նրանց, բուրժուական իրավակարգի հենարան լինելուց՝ վորպիսիք են նրանք մինչ այժմ՝ առանց բացառութեան բոլոր կապիտալիստական յերկրներում՝ խորճրդային իրավակարգի հենարան դարձվի, վորպեսզի նրանց միջոցով գյուղացիութեանը հեռացվի բուրժուազիտայի հետ միանալուց և պրոլետարիատի հետ միութեան կազմել:

ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ¹²⁾

(1921 թ. փետրվար 7. ժողովածու, հատոր XVIII, 1 մաս, էջ 73)

Քաղաքական գաստիարակութեան հարցն իր հիմնականում վորոշված է մեր կուսակցութեան ճրագրի ժողովրդական լուսավորութեան մասի 1 և 8 կետերի համաձայն: 1-ին կետում ասված է քաղաքական դաստիարակութեան մասին մինչև 17 տարեկան հասակը, 8-րդ կետում՝ «17 տարեկանից վեր անձանց արհեստակցական կրթ-

*) Ընդգծված է խորագրութեան կողմից.

թեթեան լայն գարգացման» մասին, «ընդհանուր արհեստակցական գիտութեանների հետ կապված»:

Այսպիսով կուսակցութեան ճրագրը հարցը դրել է վորոշ: «Պոլիտեխնիկական թե՛ մոնոտեխնիկական կրթութեան» մասին յեղած գաստիութեաններն իրենց արմատում սըխալ են, կոմունիստի համար ուղղակի անթույլատրելի, և ցույց են տալիս, վոր կ՛ ճրագրը չգիտեն, կ՛ «տարվում են» վերացական լոգունգներով: Յեթե մենք ստիպված ենք ժամանակավորապես տարիքն իջեցնել (ընդհանուր պոլիտեխնիկական կրթութեանից արհեստակցական — պոլիտեխնիկականին անցնելու) 17-ից մինչև 15-ի, «կուսակցութեանը պիտի նամարի» տարիքի այդ իջեցումը «բացառիկ», վորպես գործնական անհրաժեշտութեան, վորպես «յերկրի սոցիալիստիկական յեւ քայքայվածութեան շնորհիվ» առաջացած ժամանակավոր միջոց:

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԳՊՐՈՅԸ ՅԵՎ ՎԵԼԻԿՈՐՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈՎ ԻՆԻՉՄԸ

(Կոմկուսակցութեան (ԸՊՂ) VIII համագումարում արտասանած հատից. 19 մարտի 1919 թ.)

Մեր մեջ կան, որինակ, կոմունիստներ, վորոնք աւտում են. — միասնական գպրոց է, ուստի մի համարձակվեք այդ լեզվով սովորեցնել, բացի ուսանելից: Իմ կարծիքով այդպիսի կոմունիստը վելիկոտուսական շովինիստ է: Նա նստած է մեզանից շատերի մեջ և պիտի պայքարել նրա գեմ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՈՒՄ ԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԻՑ

(1918 թ. սոցսոս. ժողովածու, հատոր XV, էջ 415)

Ժողովրդական կուսակցութեան կոմիտարիատին այժմ բաժին է ընկել ամբողջ ուսու ժողովրդը գաստիարակելու մեծագույն խնդիրներից մեկը:

Բոլոր պետութիւնները մեջ, ինչպէս եւ ազատ լինեն նրանք, այնուամենայնիւ գալրոցը բուրժուազիայի համար իր հափշտակիչ նպատակներին հասնելու միջոցները մեկն է: Իսկ սուսական գալրոցն այսուհետեւ ազատագրւում է բուրժուազիայի այդ խնամքից և իր ստրկական շղթաներից ազատված ժողովրդի հետ սոցիալիզմի, յեղբայրութեան և հավասարութեան հիմունքներով կազմված նոր կյանք թեւակոխում:

Մենք արդեն անցել ենք մեր նոր գալրոցի և նոր կյանքի շինարարութեան, բայց դեռ չենք անցել փորձութիւնների բոլոր աստիճանները, մենք դեռ պիտի պայքարենք, փոքի յեղբ մեկ և՛ մեր հաղթանակը:

Ներկայումս բոլոր հոգերը, ֆարքիկաներն ու գործարանները հանձնված են բանվորներին ու գյուղացիներին: Բանվորներն այժմ կոչված են փոշ միայն կանգնելու գազպահների ստաջ և արտի յետեից դնալու, այլ և կասալարելու կալվածքները և արգյունարերութեան միջոցները՝ ֆարքիկաներն ու գործարանները: Յեւ շատ բնական և այժմ բանվորի մեջ գեպի գիտութիւնն արթնացած ձգտումը: Բանվորները ձգտում են գեպի գիտութիւնն ու գալրոցները, և մեր պարտականութիւնն է այժմ սովորանց այդ գիտութիւնն ու գալրոցը:

Վտանք մեզ նախատում են, փոր գալրոցը մենք գարձնում ենք գասակարգային: Սակայն գալրոցն հենց այդ պիտին էլ յեղել և իր սկզբնափորման ժամանակներից:

Յեթե այժմ մենք բարձր աստիճանի գալրոցների ու սոցիալիզմի կողմից սարսափ ենք նկատում, այդ նշանակում է, փոր այդ սոսոցիալիզմը կամենում են մեր գալրոցը մենաշնորհի յենթարկել, գասակարգային պայքարի միջոց գարձնել նրան, մի գենը՝ բանվորների և գյուղացիների գեմ ազդված: Բայց ինչ պատճառով և ստաջացել թեկուզ հենց արդեն հինգ տարի շարունակվող սպանող, յեթե փոշ այն պատճառով, փոր գալրոցը աշխա-

տավոր ժողովրդի թշնամիները կողմից ոգտագործված եր իրենց նպատակների համար: Հին պիպի գալրոցներում մանկանն անխուսափելիորեն ներշնչում են ազգայնական նախապաշարմունքներ, բորբոքում են ասեղութիւն գեպի այլ ժողովուրդները, դեպի այլ ազգութիւնները բանվորները: Բուրժուական յերկրներում գալրոցներն ի հաճույք բուրժուազիայի, թաղված են կեղծիքի և զրպարտութեան մեջ: Դեպի գաս ազգութիւններն ունեցած ասեղութեան զգացումը բուրժուազիան իր նպատակների իրագործման համար ըստ հնարավորի լավ է ոգտագործում հատկապէս պատերազմի ժամանակ, փորն իրեն հակայական արգյունք և տալիս:

Վերցնենք թեկուզ մեր ժամանակները, այժմ մեզ մտա կան հազարավոր միլիոնատերներ, փորոնք պատերազմի ընթացքում սունկերի նման, ինչպէս լավ անձրեից հետո, ճլեցին: Նրանց պատերազմ է հարկավոր, փորպեսզի հարստանան, ուստի և գալրոցն, առանց սատանվելու, կողպտործեն իրենց լոմպերալիստական նպատակների համար: Բայց մենք չպետք է թույլ տանք այդ: Մենք ասում ենք, փոր մեր գալրոցը ևս գասակարգային և լինելու, բայց հետապնդելու է միայն ազգարնակչութեան աշխատավորական խավի շահերը:

Հարկավոր է փոջ ուժը, յեռանդը և գիտութիւնը մեջ տեղ գնել, փորպեսզի հնարավորին չափ շուտ կասուցվի մեր ապագա աշխատավորական գալրոցի շնորք, փորը միայն կարող է ապագայում պաշտպանել մեզ համաշխարհային ընդհարումներից և սպանից, փորպիտին արդեն հինգ տարի և շարունակվում է:

ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅՈՒՄ

(1913 թ. դեկտեմբեր, ժողովածու, հատոր XIX, էջ 80)

Ահա ժողովրդական լուսավորութեան նախարարութեան ավյալները տարրական դպրոցների աշակերտութեան բաժանման մասին ըստ մայրենի լեզվի: Տվյալները վերաբերվում են Պետերբուրգի կրթական շրջանին, իսկ փակագծերում մենք բերում ենք Պետերբուրգին վերաբերյալ թվերը: «Ռուսաց լեզվի» առկա չինտիֆիկները մշտապես խառնում են վելիկոուսական, բելուուսական և ուկրայնականը (կազմողների կոչումով «մոլոուսական» լեզուները): Աշակերտութեան ընդհանուր թիվը և 265.660 (48.076):

Ռուսական — 232.618 (44.223), լեհական — 1,737 (880), չեխական — 3 (2), լիտովական — 84 (35), լատվիական — 1.371 (113), ժամուգական — 1 (0) ֆրանսիական — 14 (13), իտալական — 4 (4), բուլղարական — 2 (2), գերմանական — 2.408 (845), շվեդական — 228 (219), նորվեգիական — 31 (0), դանիական — 1 (1), հոլլանդական — 1 (0), անգլիական — 8 (7), հայոց — 3 (3), ցիգանական — 4 (0), հրեական — 1.196 (396), վրացական — 2 (1), ոսեթական — 1 (0), ֆիննական — 10.750 (874), կարելյան — 3.998 (2), չուգական — 247 (0), էստոնական — 1.723 (536), լոպարական — 9 (0), գիրյանական — 6.008 (0), սամոյեդական — 5 (0), թաթարական — 63 (13), պարսկական — 1 (1), չինական — 1 (1), անհայտ — 138 (7):

Այսպես են համեմատաբար ճիշտ ավյալները: Նրանք ցույց են տալիս ազգաբնակչության ազգային աճողին բազմազանություն, թեև վերաբերում են Ռուսաստանի մի, ամենից ավելի վելիկոուսական շրջանի: Իսկույն նկատվում է Պետերբուրգի ազգաբնակչության ամենաշատ ազգային բազմազանությունը: Դա պատահական չեղևույթ է, այլ կապիտալիզմի որևէ և բոլոր յերկրներում և

աշխհարի բոլոր մասերում: Մեծ քաղաքները՝ Փարբիկային, լեռնագործարանային, յերկաթուղային, ընդհանրապես առևտրական և արդյունաբերական վայրերն անխուսափելիորեն տարբերվում են ազգաբնակչության ազգային բազմազանությունը և այդպիսի բնակավայրերն ամենից արագ են մեծանում, շանունակ ավելի ու ավելի է՛լով բնակչուներ խլելով խուլ գյուղերից:

Փորձեցեք այժմ կենդանի կյանքի այդ ավյալները համեմատել ազգայնական քաղքենիների այն մույալ ուսույլային, վորը կոչվում է «ազգային — կուլտուրական ավտոնոմիա» կամ (բունդովցիները¹⁴) «թարգմանություն» «պետություն գեկավարությունից հանել» ազգային կուլտուրայի հարցերն, այսինքն առաջին հերթին դպրոցական գործը:

«Պետություն գեկավարությունից հանվում է» դրպրոցական գործը և հանձնվում 23 (Պետերբուրգի վերաբերյալ) «ազգային միլիություններին» վորոնցից յուրաքանչյուրն իր «ազգային կուլտուրան» և զարգացնում !!

Ծիծաղելի է նույնիսկ բառեր գործածել նման «ազգային ծրագրի» անհեթեթ և հետադիմական վինեչն ապացույցելու:

Կույսի պես պարզ է, վոր այսպիսի մտադրություն քարոզը գործնականում բուրժուական ազգայնականություն, շովինիզմի և կլերիկալիզմի պաշտպանություն է նշանակում: Դեմոկրատիայի շահերն ընդհանրապես և բանվոր դասի շահերը մասնավորապես ճիշտ դրա հակառակն են պահանջում. պետք է աշխատել բոլոր ազգությունների յերեխաներին միացնել ավյալ վայրի միասնական դպրոցներում, հարկավոր է, վոր բոլոր ազգությունների բանվորները միասին անցկացնեն դպրոցական գործի պրոլետարական այս քաղաքականությունը: Մենք ամենակարուկ կերպով պիտի գուրս դանք դպրոցական գործն ըստ ազգությունների ամեն պետակ բաժանումների գեմ: Մենք

պիտի հոգ տանենք վոչ թե այն մասին, վոր դպրոցական գործած ազգությունների մեջ այսպես թե այնպես անջրբ- պես ստեղծվի, այլ ընդհակառակը՝ վորպեսզի իրավահա- վասարության հիմունքներով ազգերի խաղաղ կենակցու- թյան գեմոկրատական հիմնական պայմաններն ստեղծենք: Վոչ թե «ազգային կուլտուրա» ասպարեզ պիտի հանենք, այլ հանուն համաշխարհային բանվորական շարժման խնտերնխացիոնալական (միջազգային) կուլտուրայի, մեր- կայնենք այդ լոգունգների կլերիկալ և բուրժուական բնութք:

Սակայն հնարավոր և արգյոք, կհարցնեն մեզ, իրա- վահավասարության հիմունքներով ապահովել մեկ վրացի մանկան շահերը Պետերբուրգի 48.076 աշակերտության մեջ: Մենք զբան կպատասխանենք. Պետերբուրգում հա- տուկ վրացական դպրոց հիմնել վրացական «ազգային կուլ- տուրայի» հիմունքներով, անհնարին և, իսկ նման գիտա- վորության քարոզը ժողովրդական մասսաների մեջ վասն- գավոր զաղափարներ սերմանել և նշանակում:

Բայց մենք փոստակար բան պաշտպանած չենք լինի և անհնարին բան ասած չեթե պահանջենք այդ մանկան համար վրացական լեզվի, պատմության և այլն գասախոս- ությունների համար ձրի պետական շենք, կենդրոնական գրադարանից նրա համար վրացական գրքեր փոխադրել, վրացական ուսուցչի վարձատրության մի մասը գանձաբանից վճարել և այլն: Իսկական գեմոկրատիայի, գալրոցից բյուրակրատիզմի վերջնական վնդումի գեպքում, ժողո- վուրդը կարող և լիովին ձեռք բերել այդ: Իսկ զբան հաս- նել այլ կերպ անկարելի և, բայց չեթե ըստը ազգու- թյունների բանվորների միացմամբ:

Քարոզել յուրաքանչյուր «ազգային կուլտուրայի» համար դուա ազգային դպրոցներ, դա հետագիմություն և: Բայց իսկական գեմոկրատիայի պայմաններում միանգա- միայն կարելի և ապահովել ազգային լեզվի, պատմու-

թյան և այլն դասավանդուն, առանց դպրոցների ազգայ- նական բաժանումի: Իսկ սեղական լիակատար ինքնավորու- թյուն նշանակում և, վորեև բան ուժով փաթաթելու անկարելիություն.— որինակ — Կամակու գավառի 713 կուրելյան մանուկներին (ուր ուու յերեխաների թիվը միայն 514 և) կամ Պեչորյան գավառի 681 գիրյանական մանուկներին (153 ուուաներ) կամ Նովգորոդի գավառի 267 լատիշներին (7.000 ալիլի ոուաներ) և այլն և այլն:

Ազգային կուլտուրական ավստնոմիայի անիրազորելի քարոզն անմտություն և, վորը միայն, արդեն այժմ իսկ, զաղափարապես բաժան-բան և անում բանվորներին: Բոլոր ազգությունների բանվորների միացման քարոզը հեշտա- ցնում և պրոլետարական դասակարգային համերաշխու- թյան հաջողությունը, վորն ընդունակ և բոլոր ազգու- թյունների իրավահավասարությունը և առավել խաղաղ կենակցությունն ապահովել:

ՄԱՍՍԱՆՆԵՐԻ ՅԵԼԵՔՏՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒ- ԹՅՈՒՆԸ

(Սորճրգային VIII համագումարում արված գեկուցումից: Ժողով. XVII, էջ 129)

Մենք ներկա մոմենտում պիտի ձգտենք, վոր մեր շինած ամեն մի յեյեքտրակայան հիրավի գանա յուսա- վորության հենարան, վորպեսզի զբաղվի, այսպես ասած, մասսաների յեյեքտրական կրթությամբ:

Բայց պիտի գիտենալ, վոր յեյեքտրոֆիկացիա անցկա- ցրնել չի կարելի, քանի մեզ մոտ կան անգրագետներ: Քիչ և այն, վոր մեր հանձնաժողովը պիտի աշխատե ան- գրագիտությունը վերացնել: Նա շատ բան և արել չեկածի համեմատությամբ, բայց քիչ և կարիքի հաշվով: Բացի գրագետներից, հարկավոր են կուլտուրական, գիտակից, կրթված աշխատավորներ, հարկավոր և, վոր գյուղացիու-

թյան մեծ մասը փորձակի կերպով պատկերացնի իր առաջ կանգնած խնդիրները: Այս ծրագիրը պիտի բոլոր դպրոցներում գործածվող Նիմնական գիրք դառնա*): Գուք նրա մեջ, յեկեքարոֆիկացիա անցկացնելու ընդհանուր պրլանի կողքին, կգտնեք Ռուսաստանի բոլոր շրջանների համար գրված հատուկ պլաններ: Յուրաքանչյուր ընկեր, վոր մեկնի աեղերը, կունենա իր շրջանում յեկեկարոֆիկացիա անցկացնելու խավարից նորմալ գոյության անցնելու ճիշտ մշակում: Կարելի յե և պետք է ձեզ աված փորձումները տեղերում համեմատել, մշակել, ստուգել, հասնել այն բանին, վոր ամեն մի դպրոցում, ամեն մի խումբակում այն հարցին, թե ի՞նչ է կոմմունիզմը, պատասխան տրվի վոչ միայն այն, ինչ վոր գրված է կուսակցության ծրագրում, այլ և խոսվի այն մասին, թե ինչպէս պետք է գուրս գալ խավար գրությունից:

ՊԵՏԻ ԶԵ ՇՏԱՊԵԼ

(Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի IV կոնգրեսին արված գեկուցումից)

Պետական ապարատը շատ հաճախ հակառակ մեզ է աշխատում: Այնպես էր, վոր 1917 թվին, յերբ մենք խլեցինք իշխանությունը, պետական ապարատը մեզ սարտած էր անում, իսկ մենք այդ ժամանակ շատ վախեցանք ու խնդրեցինք, — «խնդրում ենք, մեզ մոտ վերադարձեք»: Յեվ անա նրանք վերադարձան մեզ մոտ, վորը մեր դժբախտությունն է: Մենք այժմ ունենք ծառայողների հսկայական մասսա, սակայն շունենք բավականաթիվ կրթված ուժեր, վորպեսզի կարողանանք նրանց իրոք վստահել: Գործնականում շատ հաճախ պատահում է, վոր այստեղ, վերևում, ուր մենք ունենք պետական իշխանություն, ապարատը գործում է, բայց այնտեղ, ցա-

*] Ընդգծված է խմբագրության կողմից:

ծում, ուր նրանք իրենք են կարգադրում, հաճախ մեր դեմ են աշխատում: Մետարակույս է, վոր կարճ ժամանակում վոչինչ անել չի կարելի: Պետք է մի քանի տարի աշխատել, վորպեսզի ապարատը կատարելագործվի, փոխվի և նոր ուժեր հրապուրվեն: Մենք այդ անում ենք բավական արագ թափով, գուցե, չտիպանց արագ: Հիմնված են խորհրդային դպրոցներ, բանվորական ֆակուլտետներ, մի քանի նարյուր նազար յերխտասարդ մարդիկ սովորում են, սովորում են գուցե չտիպանց շտապ, բայց, համենայն դեպս աշխատանքն սկսված է, և յես կարծում եմ, վոր այդ աշխատանքն իր արդյունքը կտա: Յեթն մենք աշխատենք վոչ շատ շտապ, այդ դեպքում մի քանի տարուց նեոտ մենք կունենանք բազմաթիվ յերխտասարդ մարդիկ, վորոնք ընդունակ կլինեն արմատապես փոփոխել մեր ապարատը*):

*) Ընդգծված է խմբագրության կողմից:

VI

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

**ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԳՈՒԹՅՈՒՆԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒ-
ԹՅԱՄԲ ՊԵՏԻ ԶԲԱՂՎԻՐ ԵՐԳՅՈՒՔ**

(«Անող անհամապատասխանություն» 15) հոդվածից. «Պրոսվեշենիկ» № 4
1913 թ.)

Չանագան կուսակցությունների դումայական անցման
ձևակերպությունները՝ հաստոյի բացատրությունների սու-
թիվ՝ մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում: Նրանք
մեզ, քաղաքական անալիզի համար ճիշտ, զանագան
կուսակցությունների պատգամավորների կողմից պաշտո-
նապես հաստատված նյութ են տալիս: Այդ նյութին սո-
վորաբար ամենից շատ, հենց անալիզն է պակասում: Նա
կորչում է ամենորյա մամուլի զիտողությունների կամ
Գումայի ստենոգրաֆիկ հաշվետվության կույտի մեջ: Այն-
ինչ, զանագան կուսակցությունների իսկական բնույթը
պարզելու համար շատ կարևոր է կանոց սանել նրա վրա:

«Բեչի»¹⁶⁾ խմբագրական հոդվածը, անվասանություն
ձևակերպումն ընդունելու հետևյալ որը, հայտարարում է.
— «Այսպիսով ուսական հասարակությունը Պ. Գումայից
ստացավ այն, ինչի վրա հույս ունենալու իրավունք ու-
նենք «(№ 37, 7/11): Գուրս է գալիս իբր, վոր «հասա-
րակությունը» հարկավոր է միայն իմանալ. — Գուման վրո-
տահում է պ. հաստոյին, թե վոչ, ուրիշ վոչինչ:

Այդ ճիշտ չէ: Ժողովրդին է դեմոկրատիային հար-
կավոր է իմանալ անվասանություն շարժառիթների, վորպես-
զի հասկանա քաղաքականություն մեջ աննորմալ ճանաչ-

ված յերևույթների պատճառները, և վորպեսզի կարողանա յելը գտնել դեպի նորմալը: Կադեանների, սկայարբրիստների և սոցիալ-դեմոկրատների միանալը միայն «չենք վրաստանում» բառի շուրջը, շատ քիչ բան և տալիս այդ լուրջ խնդիրներին մասին:

Ահա սկայարբրիստների¹⁷⁾ անցման ձևակերպումը¹⁸⁾

«Պ. Գուման... համարում ե. 1) միջնակարգ դպրոցի աշակերտությանը քաղաքական պայքարի մեջ խառնելը կործանիչ Ռուսաստանի յերևատարդ ուժերի մտավոր զարգացման և վաանդավոր հասարակական կյանքի նորմալ ընթացքի համար,

2) անհրաժեշտություն, միջնակարգ դպրոցում անցանկալի յերևույթների մասին՝ իշխանության իր ժամանակին իրազեկ լինելու դեպքում՝ նախադուշական միջոցներ և վոչ թե սպասողական դրություն, մինչև յերեվույթների աննորմալ ընույթ ստանալը *),

3) կտրականապես դեմ և արտահայտվում այն վտտիկանական միջոցներին, վորոնք զործադրվել են աշակերտության վրա 1912 թ. 10/XII-ին, առանց կրթական իշխանության գիտության, մանկավարժական բնական ազդեցության փոխարեն,

4) ճանաչում և հակամանկավարժական այն դանդաղությունը, վորով վորոշվում և կրթական հիմնարկություններին հեռացված աշակերտու-

*) Այս բնագիրն առաջարկված և հունվար 25-ի նիստին փետրվար 1-ի նիստում § 2 փոփոխված և այսպես. «տվյալ մասնավոր դեպքի առթիվ նկատելով միջնակարգ դպրոցում թագավորող ձևական և անտարբեր վերաբերմունքը դեպի աշակերտությունը, մանկավարժական խմբի ստարացումը ընտանիքին, անհրաժեշտ և մեծացող սերնդի վրա ընդհանուր բարյացակամ հասցեողություն սահմանելը»:

թյան վիճակը, և, սպասելով այդ դեպքի անմիջական լիկվացիային աշակերտության համար բարյացակամ իմաստով, — անցնում և հերթական գործերին»:

Ինչպիսիք են այս քվեյի քաղաքական դադավարները:

Քաղաքականությունը դպրոցին վրաս և: Աշակերտները հանցավոր են, բայց նրանց պետք և պատժեն մանկավարժները և վոչ թե վտտիկանները: Կառավարությունին մենք դժգոհ ենք «բարյացակամության» պակասության և դանդաղիստության պատճառով:

Գրանք հակադեմոկրատական դադավարներ են: Գապատամտական սպարդիցիա և. թող հին իշխանության սխառման մնա, բայց գործադրել փափկությամբ: Խնդիր, բայց չափավոր և առանց տարվողման:

Տեսեք պրոգրեսիստների անցման ձևակերպումը.

Գուման գտնում ե.

1) ժողովրդական Լուսավորության Նախարարն իրազեկ լինելով վերջին ժամանակները Պետերբուրգի միջնակարգ դպրոցներում տեղի ունեցած դեպքերին, դեպի իր պարտականություններն անտարբեր վերաբերմունք և ցույց տվել և չի պաշտպանել միջնակարգ դպրոցը վտտիկանության ներխուժումին,

2) վտտիկանության պաշտոնյաների կողմին թույլատրված միջոցները, վորոնք առանց բողոքի բնագունվել են ժող. Լուս. նախ. կողմին, այն և դպրոցներին խուզարկություն, մանուկներին վտտիկանատանը հակողության առկ պահել, կատարված քննության անթույլատրելի յեղանակը, վոչ մի կերպ չեն կարող արդարացվել, առավել ևս, վոր տվյալ դեպքում խնդիրը վերաբերում էր վոչ թե պետական ապահովության, այլ միջ-

նակարգ դպրոցում կարգը վերականգնելուն.

3) ժողովրդական Լուսավորության Նախարարությունը, յերիտասարդ սերնդի բարոյական և մտավոր զարգացումը ճշշող խստասիրտ ֆորմալիզմով դպրոցն ընտանիքից բաժանելու միջոցների վուջ սխտեման դպրոցական կյանքում աննորմալ յերևույթներ առաջանալու բարենպաստ պայմաններ և ստեղծում: Համարելով ժող. Լուս. Նախ. բացատրությունն անբավարար, Գուման անցնում և հերթական գործերին»:

Այս ձևակերպումը հանված և 30 Վ և պրոգրեսիստներն հենց այն ժամանակ էլ ասում էյին, թե միանում են սկոյաբրեստներին, յեթե նրանք իրենց ձևակերպման մեջ ավելացնեն անվստահություն բառը: Այդ աճուրդի արդյունքը մենք տեսնք վերևում:

Ի՞նչ հողի վրա կարող և տարվել աճուրդը: Հիմնականի շուրջը կայանալիք համաձայնության հիման վրա:

Պրոգրեսիստներն էլ քաղաքականությունը դպրոցում համարում են աննորմալ, նույնպես պահանջում են «կարգը վերականգնել» (ճորտասիրական): Նրանք էլ ուղղողիցիայի մեջ են սեռական հորովի դեմ, սպաղիցիա փոշ թե հին իշխանության սխտեմի, այլ նրա «անկարեկից, խստասիրտ» և այլն կիրառման դեմ: 1960-ական թվականներին Պիրոգսի համաձայնություն էր, փոր պետք և ծեծել, բայց պահանջում էր, փոր ծեծեն փոշ անտարբեր, փոշ խստասիրտ: Պրոգրեսիստները դեմ չեն, փոր ներկայիս սոցիալական տարբերը «կարգը վերականգնեն»: Կես գարու ընթացքում ի՞նչ հառաջագիմություն մեղանում:

Կադեմների ¹³⁾ անցման ձևակերպումը.

«Լսելով ժող. Լուսավ. Նախ. բացատրությունները և ընդունելով.—

1) փոր նրանց մեջ կա մանկավարժական տեմակետի կատարյալ շփոթություն փոստիկանական տեսակետի հետ,

2) փոր այդ բացաղբությունները ներկայացնում են լիակատար ժխտումն այն նորմալ հիմունքների, փորոնցով կարելի կլինի սահմանել դպրոցի և ընտանիքի աշխատակցության մտերմական հարաբերությունները,

3) փոր Նախարարության քաղաքականությունը նրն աշակերտությանն և չ խիտա դժգոհություն և հասարակության մեջ իրավացի գայրույթ առաջացնելով, ինքն աջակցում և ուսանող յերիտասարգության փողածամ քաղաքականությամբ պրագվելու բարենպաստ միջնորդատ առաջանալուն և այդպիսով ինքն և ստեղծում այն պայմանները, փորոնց յերևան դալը պիտի կանխեր,

4) փոր աշակերտությանը փորպես պետական հանցագործների վերաբերվելը խեղաթյուրում և մեծացող սերնդի ավելի ընդունակների կյանքը, բազմաթիվ գոհեր և գուրս կորգում նրա շարքերից և Ռուսաստանի սպագայի համար սպառնալիք պատրաստում, — Գուման Նախարարի բացատրությունները համարում և անբավարար և անցնում հերթական գործերին»:

Ավելի փափուկ և դարձվածքներով խճողված ձևով այստեղ յեվս դատապարտվում և քաղաքականությամբ «փողածամ» գրադվելը: Սա հակադեմոկրատական տեսակետ և: Թե սկոյաբրեստները, թե կադետները, դատապարտում են փոստիկանական միջոցները միմիային նրա համար, փոր պրանց փոխարեն պահանջում են կանխում: Միտեսման փոշ թե ժողովները պիտի ցրի, այլ նրանց կանխի: Պարզ և, փոր այդպիսի բարենորոգումից սխտեման միայն Պարզ և, փոր այդպիսի բարենորոգումից սխտեման միայն կգունավորվի, բայց չի փոխվի: Մենք դժգոհ ենք Նախարարության քաղաքականությունից, — ասում են կադետները, և գուրս և գալիս՝ միանգամայն նման սկոյաբրեստներին՝ փոր հարավար և այդ քաղաքականության

ժողովուրդը ցանկանալ առանց մի ինչ-վոր, ավելի խորը բանի:

Կողեաները կառավարութեան զեմ ավելի խիստ են արտահայտում, քան ոկայարրիսաները, և քաղաքակա- նապես անգարգացած տարրերն այդ խիստ բաւերի տակ, կողեաների և սկայարրիսաների մաս հարցը վնելու լի- բերայ, հակադեմոկրատական նույնութեան են տեսնում:

Գուման ժողովրդին լուրջ կերպով պիտի քաղաքա- կանութեան սովորեցնեն: Ով քաղաքականութեան սովորում և կողեաներից, նա իր զիտակցութեանն ազավազում և և վոչ թե զարգացնում:

Վոր սկայարրիսաները, պրոգրեսիսաներն ու կա- զեաները ընդհանուր ձեակերպման համար առևտուր արեցին և համաձայնութեան յեկան, դա պատահականու- թեան չե, այլ արդյունք նրանց հիմնական գաղափարական քաղաքական համերաշխութեան: Չկա վոչինչ չնչին, քան կողեաների քաղաքականութեանը՝ բացատրութեաններն անբավարար ձանաչելու համար գպրոցներում քաղաքա- կանութեանն ուղղակի դատապարտելուն համաձայնվել: Կողեաները զբան չեյին համաձայնում, վորովհետև իրենք դատապարտում են «վազածամ» քաղաքականութեամբ պարապելը:

Աշխատավորական ²⁰⁾ խմբակի ձեակերպումը:

Ուշագրութեան առեկով,

1) վոր 9/XI—1912 թ. միջնակարգ գպրոցի ուսանող յերիտասարգութեան վրա գործադրած կոպիտ բռնութեանը, միջնակարգ գպրոցի աշա- կերտութեան վրա մանկավարժական հսկողու- թեան ունենալու մեջ պահնորդական բաժնի, վոզջ հասարակութեանն ապշեցնող ամթալի մաս- նակցութեանը ժող կուս. նախ. պ. կասսոյի բա- ցատրութեամբ միայն խրախուսանքի յե արժա- նացել և հասարակական կարծիքը շարախինդ ձազրի յենթարկվել:

2) վոր միացյալ նախարարութեան և մասնա- վորապես ժող. կուս. նախարար կասսոյի վոզջ քաղաքականութեան արդյունք յեղած հետախու- զական և պահնորդական սիստեման տանում և վերջնական քայքայման և ծանր ցնցումներով սպանում հետագայում մեծացող սերնդին,—

Պ. Գուման պահանջում է անմիջապես հետ ըն- դունել 9/XI-ին բոլոր արձակվածներին և, ժող. կուս. նախարար կասսոյի բացատրութեանն ան- բավարար համարելով,—նրա անմիջական հեռա- ցումն, ու անցնում է հերթական գործերին»:

Այս ձեակերպումը ճիշտն ասած, խիստ լիբերալ ձե- վակերպում է, բայց այն տարրերութեանը, վոր պիտի լինի դեմոկրատի և լիբերալի ասածների մեջ, նրա մեջ չկա: Լիբերալը ևս կարող է պահնորդութեան մասնակ- ցութեանը մանկավարժական հսկողութեան մեջ համարել ամթալի, բայց դեմոկրատը պիտի ասե (և պիտի ժողո- վրդին սովորեցնի այդ), վոր վոչ մի «հսկողութեան» իրավասու չե վտանահարել քաղաքականութեան մասին կազմակերպված խմբակների և գրույցների ազատութեանը: Լիբերալը ևս կարող է դատապարտել «միացյալ նա- խարարութեան վոզջ քաղաքականութեանը», բայց զեմու- կրտան Ռուսաստանում պիտի բացատրի, վոր կան մի քանի ընդհանուր պայմաններ, վորոնց շնորհիվ ինչպիսի այլ նախարարութեան էլ լինի, եապես ստիպված է նույն յալաքականութեանը վարել:

Աշխատավորական ձեակերպման զեմոկրատիզմը նկատ- վում է միայն նրա տոնից, հեղինակների արամադրու- թեանից: Տրամադրութեանը, խոսք չկա, քաղաքական հայտանիշ և: Բայց անցման ձեակերպումից հանցանք չե պահանջել խոճուն իմաստ, և վոչ «վոզին բարձրացնող» արամադրութեան:

Սոցիալ-դեմոկրատների անցման ձևակերպումը —

Լսելով ժող. Լուս. Նախ. զեկուցումը և նրա մեջ նկատելով.

1) վճռականութիւնը կռակելու ուսանող յերիտասարդութեան ինքնակրթութեան և ընկերական հաղորդակցութեան ճանապարհով իր մտավոր հորիզոնն ընդարձակելու բնական և ուրախալի ձգտման դեմ,

2) արդարացում չինովնիկական ֆորմալիզմի, լրտեսութեան և վոստիկանական հետախուզութեան սխտեմի, վորը արմատակալել և բարձր, միջին և ստորին դպրոցում, մտավորապես և բարոյապես հաշմանդամ դարձնելով յերիտասարդութիւնը, անխնա ճնշելով ինքնուրույն մտքի և անկախ բնավորութեան յուրաքանչյուր շող ու աշակերտութեան մեջ ինքնասպանութեան համաձայնակ առաջացնելով, Պ. Դուման այդ բացատրութիւնները գտնում և անբավարար:

Միաժամանակ ընդունելով.

1) վոր ժողովրդական լուսավորութեան գործում վոստիկանական տեսակետն անքակտելիորեն կապված և սուտական վողջ կյանքի վրա պահնորդական վոստիկանութեան իշխելու, քաբաքացիների կազմակերպված ամեն տեսակի ինքնագործունեութիւնը ճնշելու և նրանց իրավազրկութեան հետ և,

2) վոր պետական կարգի և պետական ինքնավարութեան սխտեմի հիմնական կերպարանափոխութիւնը միայն ընդունակ կլինի քաղաքացիներին ազատել վոստիկանատուն տանող ուղիներից, ազատել նաև դպրոցը. — Պ. Դուման անցնում և հերթական գործերին»:

Դժվար թե կարելի լինի այս ձևակերպումը ևս անթեր իհամարել: Չի կարելի չցանկանալ, վոր նա ավելի

ժողովրդական և մանրամասն բացատրութիւն ունենար, չի կարելի չափոտալ, վոր չի ցույց տված քաղաքակա-նութեամբ զբաղվելու որինական լինելը և այլն, և այլն:

Բայց բոլոր ձևակերպումները քննադատութեան առնելը մասնավորապես նրանց խմբազրկելու դեմ չե ուղղված ամենին, այլ՝ բացառապես հեղինակների հիմնական քաղաքական գաղափարները: Դեմոկրատը պետք և ասեր գլխավորը, թե խմբակներն ու զրույցները ընտանին յեվ ուրախալի: Դրա մեջ և ետութիւնը: Քաղաքակա-նութեամբ, թեկուզ և «վաղաժամ»՝ զբաղվելու պատճառ հանդիսանալու յուրաքանչյուր դատապարտութիւնը կեղծավորութիւնը և և խավարամտութիւնը: Դեմոկրատը պիտի հարց բարձրացնէր — «միացյալ նախարարութիւնից» մինչև պետական իրավակարգը: Դեմոկրատը պետք և նրկատեր «անքակտելի կապը» նախ «պահնորդական վոստիկանութեան» ախրապետութեան, ապա՝ դատակարգների արնատեսական կյանքում ավատական ախլի բոլոր կալվածատերերի թագավորութեան հետ:

ԳԻՐԻՔ ՏՎԵՔ

(Կոմիւնսակցութեան XI համագումարում արտասանած ճառից)

Այստեղ չե կարելի չձափահարել այն միտքը, վոր պատվանդան կազմող յերիտասարդ սերունդը պետք և դատախա-րակելը բայց դատախարակելու համար չկա վոչինչ: Ինչի՞ վրա յե նա հասարակական գիտութիւններ սովորում: Բուրժուա-զիական հետախփի վրա: Դա ամոթալի յե: Յեվ այդ այն ժամանակ, յերբ մենք ունենք հարյուրավոր մարքսիստ գրականագետներ, վորոնք կարող են դատազարքեր տալ բոլոր հասարակական գիտութիւններից, բայց չեն տալիս, վորովհետեւ զբանով չեն զբաղված, այդ բանին չեն ձգտում:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԳՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿ- ՆԵՐԸ

(Ռ. Կոմ. Յեր. Միության Համառուտական Յ-րդ համագումարում արտասանած
ճառը, 1920 թ. 4 հոկտեմբերի)

Ընկերներ, այսօր կկամենայի խոսել ձեզ հետ այն մասին, թե վորո՞նք են Կոմմունիստական Յերիտասարգու-
կան Միության հիմնական նպատակները և զրա հետ կապ-
ված՝ թե ինչպես պետք է լինեն յերիտասարգական կազ-
մակերպությունները սօցիալիստական հանրապետություն-
ների մեջ ընդհանրապես:

ԿՈՄՄՈՒՆԻՋՄԸ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԳՆ Ե ԿԱՌՈՒՅԵԼՈՒ

Այս հարցի վրա պիտի կանգ առնել առավել ևս, քանի
վոր վորոշ չափով կարելի չէ ասել, վոր կոմմունիստական հա-
սարակություն ստեղծելու բուն խնդիրը հատկապես յերի-
տասարգությանն է վիճակված: Վորովհետև պարզ է, վոր
կապիտալիստական հասարակության մեջ դաստիարակված
սերունդը, լավագույն դեպքում, կարող է լուծել հարստա-
հարության վրա հիմնված հին կապիտալիստական կենցա-
ղի վոչնչացման խնդիրը: Հաջող պայմաններում, նա կա-
րող է վճռել հասարակական այնպիսի կարգ ստեղծելու
խնդիրները՝ վորոնք կարող են սրբապարիստին և աշխա-
տավոր դասակարգերին սօղնել իրենց ձեռքերում պահելու
իշխանությունը, ստեղծելով այնպիսի հաստատուն հիմք,
վորի վրա կառուցել կարող է միայն այն սերունդը, վորն
աշխատանքի է դիմում արդեն նոր պայմաններում, այն-
պիսի հանագամանքներում, յերը մարդկանց մեջ շահագոր-
ծական հարաբերություն չկա այլ և:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԳՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆ Ե ՍՈՎՈՐԵԼ

Անա այդ սեռակետով մտանալով յերիտասարգու-
թյան նպատակների հարցին, պիտի ասեմ, վոր ընդհանրա-

պես յերիտասարգության և մասնավորապես կոմմունիստա-
կան և բոլոր այլ կազմակերպությունների յերիտասար-
գության նպատակները կարելի չէ արտահայտել մի բա-
սով. — սովորել:

Հասկանալի չէ, վոր դա միայն «մի բառ» է: Նա դեռ
պատասխան չի տալիս գլխավոր և ամենաեական հարցե-
րին — ի՞նչ սովորել և ի՞նչպես սովորել: Բանը նրանումն
է, վոր հին կապիտալիստական հասարակության կերպա-
բանավորությունից հետո կոմմունիստական հասարակու-
թյուն կազմելու կոչվող նոր սերունդների ուսումը, դաս-
տիարակությունն ու կրթությունը չի կարող հին ձևով
լինել: Յերիտասարգության ուսումը, դաստիարակությունն
ու կրթությունը պետք է բղխե այն նյութից, վոր մեզ
թողել է հին հասարակությունը:

Մենք կոմմունիզմը կարող ենք կառուցել միայն գի-
տությունների, կազմակերպությունների, հիմնարկություն-
ների և մարդկային ուժերի ու միջոցների այն պաշարից, վորը
մնացել է մեզ հին հասարակությունից: Յերիտասարգության
ուսման, կազմակերպման և դաստիարակության գործը
հիմնավորապես փոխելով միայն, մենք կարող ենք հասնել
այն բանին, վոր յերիտասարգ սերնդի ջանքերի արդյուն-
քը հին հասարակությանը հնամանվի, այսինքն կոմմունիս-
տական հասարակություն կազմելը լինի:

Ի՞ՆՉ ՅԵՎ Ի՞ՉՊԵՍ ՍՈՎՈՐԵԼ

Այդ իսկ պատճառով հարկավոր է մանրամասն կանգ
առնել այն հարցի վրա, թե մենք ինչ պիտի սովորեցնենք
յերիտասարգությանը և նա ի՞նչպես պիտի սովորի, յեթե
իրոք կամենում է արդարացին կոմմունիստական յերի-
տասարգություն անունը, և ի՞նչպես նախապատրաստենք
նրան, վորպեսզի նա կարողանա շարունակել և վերջացնել
այն, ինչ վոր սկսել ենք մենք:

Յեռ պիտի ասեմ, վոր առաջին և ըստ յերեույթին

ամենաբնական պատասխանն այն է, վոր յերիտասարգական միությունը և կոմունիզմին անցնել ցանկացող վողջ յերիտասարգությունն ընդհանրապես, պիտի կոմունիզմ սովորի:

Ի այց «կոմունիզմ սովորել» պատասխանը շատ և ընդհանուր: Ի՞նչ և հարկավոր մեզ կոմունիզմ սովորելու համար: Ընդհանուր գիտություններից վերին պիտի առավելություն տանք կոմունիզմի գիտությունը ձեռք բերելու համար: Այստեղ մեզ սպառնում և վտանգների մի ամբողջ շարան, վորոնք աջ ու ձախ յերևան են գալիս, հենց վոր կոմունիզմ սովորելու խնդիրը սխալ և զրվում կամ շատ միակողմանի հասկացվում:

Ինչպե՞ս է, վոր առաջին հերթին միտք և ծագում, թե կոմունիզմ սովորել նշանակում է յուրացնել գիտությունների այն պաշարը, վորը բացատրված և կոմունիստական դասագրքերում, բրոշյուրներում և աշխատությունների մեջ: Սակայն կոմունիզմի ուսումնասիրության այդորինակ վորոշումը շատ գուհիկ ու միակողմանի կլինի:

ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՊԱՅԲՄ

Յեթե կոմունիզմի ուսումնասիրությունը կայանար միայն կոմունիստական աշխատությունների, բրոշյուրների և գրքերի մեջ յեղածները յուրացնելու մեջ, այն ժամանակ մենք շատ հեշտությամբ չափազանց շատ տիրացուներ և սնապարձներ կունենայինք, իսկ դա մեզ ըստ ամենայնի փաստ կրեքեր, վորովհետև այդ մարդիկ սովորելով ու կարգավորվ այն ամենը, ինչ վոր բացատրված և կոմունիստական գրքերում և բրոշյուրներում, անկարող պիտի լինեյին կապակցել իրենց իմացածն ու չեյին կարողանալու գործել այնպես, ինչպես իրոք պահանջում է կոմունիզմը:

Հին կապիտալիստական հասարակությունից մեզ մնա-

ցած ամենամեծ չարիքներից ու դժբախտություններից մեկը գործնական կյանքից զրքի լիակատար կտրված լինելն էր, վորովհետև մենք ունեյինք գրքեր, վորոնց մեջ ամեն ինչ նկարագրված էր ամենալավ ձևով, և այդ գրքերը, վոր ամենագրվելի կեղծավորությամբ նկարագրում էին մեզ կոմունիստական հասարակությունը, մեծ մասամբ սուտ էյին: Այդ իսկ պատճառով կոմունիզմը գրքերով յուրացնելը մեծ չափերով սխալ կլինի:

Այժմ մեր ճառերում և հոդվածներում չկա սովորական կրկնություն այն բանի, վոր առաջ ասվում էր կոմունիզմի մասին, վորովհետև մեր ճառերն ու հոդվածները կապված են ամենուրեք և բազմակողմանի աշխատանքի հետ: Առանց աշխատանքի, առանց պայքարի կոմունիստական բրոշյուրներից և աշխատություններից յուրացրած կոմունիզմի գրքային գիտությունը միանգամայն անարժեք է, վորովհետև նա կշարունակել տեսության գործնականի մեջ յեղած նախկին կտրվածությունը, այն հին գժտությունը, վորը հին բուրժուական հասարակության ամենագրվելի գիծն էր կազմում:

Առավել վտանգավոր կլինի, յեթե մենք սկսեյինք յուրացնել միայն կոմունիստական լոգունգները: Յեթե մենք ժամանակին չհասկանայինք այդ վտանգը և յեթե մենք չաշխատեյինք այդ վտանգը հեռացնելու, այդ դեպքում կես կամ մեկ միլյոն մարդիկ, յերիտասարդներ և աղջիկներ, վորոնք կոմունիզմն այդպես սովորելուց հետո իրենց կոմունիստներ էյին անվանելու, կոմունիզմի գործին մեծ վնաս կհասցնեյին:

ԻՆՉ ՊԵՏԲ Ե ՎԵՐՑՆԵԼ ՀԻՆ ԴՊՐՈՑԻՑ

Այստեղ մեր առաջ հարց է ծագում, թե ինչպես պիտի այդ ամենը մենք կապակցենք կոմունիզմ սովորեցնելու համար: Ի՞նչ պիտի վերցնենք մենք հին գալլոցից, հին գիտությունից:

Հին դպրոցն հայտարարում էր, վոր նա ուզում է բազմակողմանի կրթություն ունեցող մարդիկ պատրաստել, վոր նա ընդհանրապես գիտություններ է սովորեցնում: Մենք գիտենք, վոր դա միանգամայն սուտ էր, վորովհետև վողջ հասարակությունը հիմնված էր և պահպանվում էր գասակարգերի՝ հարստահարիչների և հարստահարողների բաժանման վրա: Բնական է, վոր հին դպրոցն ամբողջությամբ ծծված լինելով գասակարգային վողով, միային բուրժուազիայի յերեխաներին էր գիտություն տալիս: Նրա յուրաքանչյուր բառը հորինված էր բուրժուազիայի շահերը հաշվի առնելով:

Այդ դպրոցներում բանվորները և գյուղացիները յերիտասարգ սերունդը վոչ այնքան դաստիարակվում էր, վորքան ընտելացվում նույն այդ բուրժուազիայի շահերը պաշտպանելու: Նրան այնպես էլին գաստիարակում, վորպեսզի բուրժուազիայի համար պիտանի ծառաներ ստեղծեյին, վորոնք ընդունակ լինեյին նրան շահ տալ և միաժամանակ չվրդովեյին նրա հանգիստն ու անգործությունը: Այդ պատճառով ժխտելով հին դպրոցը, մենք նպատակ ենք դրել վերցնել նրանից միայն այն, ինչ վոր մեզ հարկավոր է իսկական կրթություն ստանալու համար:

Այստեղ յես մոտենում եմ հին դպրոցի հասցեյին մշտապես լսվող այն կշտամբանքներին ու հակասություններին, վորոնք հաճախ միանգամայն սխալ մեկնությունների պատճառ են դառնում:

Ասում են, վոր հին դպրոցը յեղել է սովորեցնելու դպրոց, վարժեցնելու, անգիր անել տալու դպրոց: Այդ ճշմարիտ է, բայց և այնպես պետք է կարողանալ գանազանել, թե հին դպրոցում մեզ համար ինչ լավ բան կա, պետք է գիտենալ դրանցից ընտրել այն, ինչ վոր անհրաժեշտ է կոմունիզմին:

Հին դպրոցը յեղել է ուսուցման դպրոց, նա ստիպում էր մարդկանց յուրացնել բազմաթիվ անպետք, մեռած գի-

տություններ, վորոնցով լցնում էյին գլուխներն ու յերիտասարգ սերունդը միաձև շինովնիկներ դարձնում: Բայց դուք մեծ սխալ արած կլինեք, յեթե յեզրակացնեք, վոր կարելի յե կոմունիստ դառնալ սուանց յուրացնելու այն, ինչ վոր ամբարել է մարդկային միաբը: Սխալ կլինեք մտածել, վոր բավական է յուրացնել կոմունիստական լողունները, կոմունիստական գիտության յեզրակացություններն, սուանց յուրացնելու գիտությունները այն պաշարը, վորի հետևանքն է ինքը կոմունիզմը:

Վոր կոմունիզմը մարդկային գիտություններից է առաջացել, դրա որինակը մարքսիզմն է:

ԻՆՉՈՒՄՆ Ե ՄԱՐԲՍԻՋՍԻ ՈՒՅԺԸ

Դուք կարդացել եք ու լսել, վոր կոմունիստական տեսությունը, կոմունիստական ուսմունքը զլխավորապես ստեղծել է Մարքսը և վոր մարքսիզմը այդ ուսմունքը դադարեց դառնալ մեծ մարդու՝ XIX-րդ դարու տաղանդավոր սոցիալիստի՝ աշխատություն, վոր այդ ուսմունքը դարձավ վողջ աշխարհի միլյոնավոր և տասնյակ միլյոնավոր պրոլետարների ուսմունք, վորոնք կապիտալիզմի դեմ իրենց պայքարն այդ ուսմունքի վրա յեն հիմնում:

Ու յեթե դուք հարց տաք, թե ինչ՞ու Մարքսի ուսմունքը կարողացավ տիրապետել միլյոնավոր և տասնյակ միլյոնավոր ամենահեղափոխական գասակարգի մարդկանց սրտերը, — կստանաք մեկ պատասխան. վորովհետև Մարքսը հիմնվել է կապիտալիզմի որոք հաղթահարած մարդկային գիտությունների կայուն պատվանդանին, ուսումնասիրելով մարդկային հասարակության զարգացման ուղիները: Մարքսն ըմբռնեց կոմունիզմին տանող կապիտալիզմի զարգացման անխուսափելիությունը, և, զըլխավորը՝ նախկին գիտության ավաճների լրիվ յուրացման սղնությամբ՝ նա այդ ապացույցեց միայն կապիտալիս-

տական հասարակութեան մանրակրկիտ, ճշգրիտ և խորը ուսումնասիրութեամբ:

Այն ամենը, ինչ վոր ստեղծել եր մարդկային հասարակութեանը, նա վերամշակեց քննադատորեն, վոր մի կետ անուշադիր չթողնելով: Այն ամենը, ինչ վոր ստեղծել եր մարդկային միտքը, նա վերամշակեց, քննադատութեան յենթարկեց, ստուգելով բանտրական շարժման հիմունքերով և նանգով այն յեզրակացութեաններին, վորոնց չեյին կարողանում հասնել բուրժուական շրջանակում սահմանափակված կամ բուրժուական նախապաշարումներով կաշկանդված մարդիկ:

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱ

Այդ ամենք մենք պետք է ի նկատի ունենանք, յեթե որինակ, խոսք ենք բացում պրոլետարական կուլտուրայի մասին: Սաանց պարզ բժրոնելու այն, վոր միայն մարդկային վողջ զարգացմամբ ստեղծված կուլտուրայի հետ ճշգրիտ ծանոթ լինելով, միայն նրա վերամշակմամբ կարելի չե կստուցել պրոլետարական կուլտուրան, — մենք այդ խնդիրը լուծել չենք կարող:

Պրոլետարական կուլտուրան մի ինչ վոր անհայտ սեզից դուրս պրծած, իրենց պրոլետարական կուլտուրայի մասնագետներ համարող մարդկանց մտածածին բան չե: Դա հիմարութեանն է: Պրոլետարական կուլտուրան պիտի լինի որինական զարգացումն գիտութեան այն պաշարի, վորը մարդկութեանը մշակել և կապիտալիստական, կալվածատիրական և չինովնիկական հասարակութեաններ ճնշման տակ:

Բոլոր այդ ճամփաներն ու կածանները բերել են, բերում են ու կբերեն դեպի պրոլետարական գիկատուրան այնպես, ինչպես Մարքսի մշակած քաղաքական արևտեսութեանը ցույց տվեց մեզ, թե ո՞ր է հասնելու մարդկային հասարակութեանը, մասնանշեց դասակարգային

կովին անցնելը, պրոլետարական հեղափոխութեան սկզբնավորումը:

ԱՆԻՐԱՎԱՅԻ ՀԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ՀԻՆ ԳՊՐՈՑԻ ՎՐԱ

Յերբ մենք յերիտասարդութեան ներկայացուցիչներին և նոր կրթութեան պաշտպաններին մի քանիսից հաճախ հարձակումներ ենք լսում հին գալլոցի դեմ, — թե հին գալլոցը յեղել է անգիր անելու գալլոց, — մենք նրանց ասում ենք, վոր մենք պիտի վերցնենք այն լավը, վոր յեղել է հին գալլոցում:

Մենք հին գալլոցից չպիտի վերցնենք այն, վոր յերիտասարդ մարդու հիշողութեանը ծանրաբեռնում է ինչ չափազանց շատ, ինք տասերորդն անպետք և մեկ տասերորդն աղճատված գիտութեաններով, բայց այդ չինշանակում, վոր մենք կարող ենք սահմանափակել միայն կոմունիստական յեզրակացութեաններով, միայն կոմունիստական լոգուններ սովորելով: Կոմունիստ կարելի է դառնալ միայն այն ժամանակ, յերբ մեր հիշողութեանը կհարստանա մարդկութեան մշակած գիտութեան բոլոր հարստութեաններով:

Մեզ պետք չե անգիր անել, բայց յուրաքանչյուր սովորողի հիշողութեան պետք է զարգացնել ու կաթարելագործել հիմնական փաստերով, այլապես կոմունիզմը կդառնա սնամեջ տարածութեան, կլինի գատարկ ցուցանակ, կոմունիստը կլինի լոկ հասարակ պարծենկոտ, յեթե նրա գիտակցութեան մեջ իր ստացած գիտութեանները չեն վերամշակվելու: Դուք պետք է վոր միայն յուրացնեք այն, այլ յուրացնեք այնպես, վորպեսզի վերաբերվեք նրանց քննադատորեն, վորպեսզի չծանրաբեռնեք բերվեք ուղեղն այն հնոտիով, վորը պետք չե, այլ հարստացնեք այն բոլոր փաստերի գիտութեամբ, սաանց վորոնց չի կարելի ժամանակակից զարգացած մարդ դառնա:

Յեթե կոմունիստը փորձեր պարծենալ կոմունիզ-

մով, համաձայն ստացած պատրաստի յեզրակացությունների, առանց լուրջ, դժվարին, մեծ աշխատանք գործադրելու, առանց փաստերն բմբռնելու, վորոնց նա պարտավոր և քննադատարեն վերաբերվել, այդպիսին շատ ցավալի կոմմունիստ կլինեն: Այդպիսի թեթևադիտությունը վճռականապես կորուստաբեր կլինեն: Յեթե յես գիտեմ, վոր իմ իմացածը քիչ և, կաշխատեմ շատ զխանայ, — բայց յեթե մարդ ստե, վոր նա կոմմունիստ և և պետք չունի վոչինչ հիմնական բան իմանալու, այդ գեպքում նրանից կոմմունիստի նման վոչ մի բան չի դուրս գա:

Հին դպրոցը կապիտալիստների համար սպասավորներ եր պատրաստում, հին դպրոցը գիտության մարդկանցից պատրաստում եր այնպիսի մարդիկ, վորոնք պիտի գրեյին ու խոսեյին այնպես, ինչպես ցանկալի յե կապիտալիստներին: Այդ նշանակում և, վոր մենք պետք և այդ դպրոցը վերացնենք: Բայց յեթե մենք պիտի խորտակենք այդ դպրոցը, միթե այդ նշանակում և, վոր նրանից չպետք և վերցնենք մարդուն անհրաժեշտ այն ամենը, ինչ վոր ամբարված և մարդկության կողմից:

Նշանակում և այդ, վոր մենք չպիտի կարողանանք տարբերել վորն և կապիտալիզմին անհրաժեշտ և վորն՝ կոմմունիզմին:

ՄԵՋ ՊԵՏԲ Ե ՄԵՐ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՒՆԵՆԱԼ

Բուրժուական հասարակության մեջ, մեծամասնությանն հակառակ, կիրառվող վարժեցմանը մենք հակադրում ենք բանվորության և գյուղացիության գիտակցական կարգապահությունը, վորոնք գեպի հին հասարակությունն ունեցած ատելությանը միացնում են վճռականություն, հմտություն և պատրաստակամություն, այդ պայքարի համար միաձուլել և կազմակերպել ուժեր, վորպեսզի հսկայական յերկրի ընդարձակ տարածության վրա ցրված, բաժան-բաժան, գատ-գատ միլյոնների և

հարյուրավոր միլյոնների կամքերից ստեղծվի մի կամք, վորովհետև առանց այդ մի կամքի մենք անփուսափելիորեն ջարդ ու փշուր կլինենք: Առանց բանվորների ու գյուղացիների այդ համախմբման, առանց այդ գիտակցական կարգապահության մեր գործն անհուսալի յե: Առանց դրա մենք չենք կարող հաղթել վոչ աշխարհի կապիտալիստներին ու կալվածատերերին: Մենք նույնիսկ չենք կարող ամբացնել պատվանդանը, չխոսելով այդ պատվանդանի վրա նոր կոմմունիստական հասարակություն կառուցելու մասին:

Ժխտելով հին դպրոցը, միանգամայն որինական և անհրաժեշտ ատելություն տածելով գեպի նա, գնահատելով հին դպրոցը խորտակելու պատրաստակամությունը, մենք պիտի հասկանանք, վոր հին ուսմունքը, հին անգիր անելը, հին վարժեցումը պիտի փոխարինենք մարդկային գիտությունների վոչ պաշարը մեզ վերցնելու կարողությամբ և վերցնենք այնպես, վոր կոմմունիզմը մեզ մոտ չլինի մի ինչ վոր սերտած բան, այլ՝ դառնաձեր մտածածը, այն յեզրակացությունները, վորոնք ներկա դաստիարակության անսակետով անխուսափելի յեն:

Ահա ինչպես պիտի գնել հիմնական խնդիրները, յերբ մենք կոմմունիզմ սովորելու մասին ենք խոսում:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՌՈՒՅԵԼ ՊԻՏԻ ՍՈՎՈՐԻ

Վորպեսզի այս հարցը պարզեմ ձեզ, միաժամանակ մտտենալով նաև ինչպես սովորելու հարցին, յես կվերցնեմ գործնական որինակ: Դուք գիտեք, վոր մեր առաջ գինվորական, հանրապետության պահպանման հարցերից անմիջապես հետո կանգնում և անստեղծական հարցը:

Մենք գիտենք, վոր կոմմունիստական հասարակություն չի կարելի կառուցել առանց արդյունաբերության և յերկրագործության վերածնունդի, ըստ վորում դրանք

պիտի վերածնվեն վոչ հին ձևերով: Պետք է վերածնել ժամանակակից, գիտության վերջին խոսքի հիմունքներով կառուցված: Դուք գիտեք, վոր այդ հիմունքը յեկեկարահանությունն է, վոր յերբ վոզ յերկիրը, արդյունաբերության և յերկրագոծության բոլոր ճյուղերը կյենթարկվեն յեկեքարոֆիկացիայի, այն ժամանակ կարող եք ստեղծել կոմմունիստական հասարակությունը, վորը հին սերունդն առաջ բերել չի կարող:

Ձեր առաջ կանգնած են վոզ յերկրի անտեսական վերածնման, ժամանակակից գիտության, տեխնիկայի, յեկեքարականության վրա հիմնված յերկրագործության ու արդյունաբերության վերակազմության և վերականգնման հարցերը:

Դուք շատ լավ գիտեք, վոր անգրագետ մարդիկ յեկեքարոֆիկացիային հարմար չեն դա, և այստեղ պարզ գրագիտությունը դեռ բավական չէ: Բավական չէ ըմբռնել, թե ի՞նչ է յեկեկարականությունը, հարկավոր է իմանալ, թե տեխնիկապես ի՞նչպես գործադրել այն արդյունաբերության, յերկրագործության և արդյունաբերության ու յերկրագործության գատ ճյուղերի մեջ: Այդ բանը պիտի սովորեք ինքներդ, պիտի սովորեցնեք մեծացող աշխատավորական վոզ սերնդին:

Ահա այն խնդիրը, վոր կանգնած է յուրաքանչյուր գիտակից կոմմունիստի, ամեն մի յերիտասարդ մարդու առաջ, վորն իրեն կոմմունիստ է համարում և պարզ հաշիվ է տալիս, վոր մանելով կոմմունիստական Յերիտասարդական Միության շարքերը, պարտականություն է հանձն ստել կուսակցությանն ոժանդակել կոմմունիզմ կառուցելու և վոզ յերիտասարդ սերնդին սգնել կոմմունիստական հասարակություն ստեղծելու: Նա պիտի հասկանա, վոր միայն ժամանակակից կրթության հիման վրա կարող է այդ անել, և յեթե նա չաիրագետի այդ կրթությանը, կոմմունիզմը լսի ցանկություն կմտա:

Նախընթաց սերնդի նպատակը բուրժուազիայի սպալումն էր: Այն ժամանակ գլխավոր հարցը բուրժուազիային ըննադատելը, մասսայի մեջ դեպի նա ստեղծություն գարթեցնելը, դասակարգային գիտության զարգացումը և ուժերն ի մի հավաքելն էր:

Նոր սերնդի առաջ ավելի բարդ խնդիր է կանգնած: Բավական չէ, վոր դուք պիտի միացնեք ձեր բոլոր ուժերը, վորպեսզի պաշտպանեք բանվորա-գյուղացիական իշխանությունը կապիտալիզմի հարձակումից: Այդ դուք պիտի անեք: Այդ դուք շատ լավ եք հասկացել, այդ պարզ պատկերացնում է իրեն ամեն մի կոմմունիստ: Բայց այդ բավական չէ:

Դուք պիտի կառուցեք կոմմունիստական հասարակություն: Աշխատանքի սկզբնական շատ կողմերով կատարված է: Հինը խորտակված է, ինչպես պետք էր այն խորտակել, նա իրենից ներկայացնում է ավերակների կույտ, ինչպես և պետք էր այն ավերակների կույտի վերածել: Հոյր մաքրված է և այդ հողի վրա կոմմունիստական յերիտասարդ սերունդը պիտի կոմմունիստական հասարակություն կառուցի:

Ձեր առաջ կանգնած է շինարարության խնդիրը և դուք կվճռեք այն միայն տիրապետելով ժամանակակից վոզ գիտության, կարողանալով կոմմունիզմը չպատրաստի սովորած ձևակերպումներից, խորհուրդներից, գեղատոմսովորած ձևակերպումներից, ծրագրից դարձնել ձեր սնմիջական աշխատանքը միացնող կենդանի գործը, ձեր գործնական աշխատանքի ողեցույցը:

Ահա ձեր նպատակը, վորով պիտի առաջնորդվեք յերիտասարդ սերնդի կրթության, զարգացման վերելքի գործում: Դուք պիտի դառնաք կոմմունիստական հասարակության առաջին կառուցողները միլյոնավոր կառուցողների մեջ, վորպիտին լինելու է յուրաքանչյուր յերիտասարդ մարդ, յուրաքանչյուր յերիտասարդ աղջիկ:

Առանց բանվոր և գյուղացի փող չերիտասարդական մասսային այդ կոմունիստական շինարարութեան մեջ գրավելու, դուք կոմունիստական հասարակութեան չեք ստեղծի:

Այստեղ յետ բնականորեն մտանում եմ այն հարցին, թե մենք ի՞նչպես պիտի կոմունիզմ սովորեցնենք, ի՞նչու՞մն և կայանալու մեր ձեռքի առանձնահատկութեանը:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ԿՈՄՄՈՆԻՍՏՆԵՐ ԻՆՉՂԵՍ ԴԱՍԻԱՐԱԿԵՆՔ

Այստեղ յետ ամենից առաջ կանգ կաննեմ կոմունիստական բարոյագիտութեան վրա:

Դուք պետք է ձեզնից կոմունիստներ դաստիարակեք: Յերիտասարդական Միութեան նպատակն է լինելու իր գործնական աշխատանքներն այնպես առնել, վոր սովորելով, կազմակերպելով, միանալով, պայքարելով, այդ յերիտասարդութեանն իրեն և բոլոր նրանց, տվքեր նրան իրենց զեկուվար են համարում, կոմունիստներ դաստիարակե: Փամանակակից յերիտասարդութեան դաստիարակութեան, կրթութեան և սովորելու փող՝ գործը պետք է նրանց մեջ կոմունիստական բարոյագիտութեան դաստիարակութեան գառնա:

ԿՈՄՄՈՆԻՍՏԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Բայց գոյութեան ունի՞ արդյոք կոմունիստական բարոյագիտութեան: Գոյութեան ունի՞ կոմունիստական բարոյականութեան: Իհարկե այո: Հաճախ այնպես են պատկերացնում, վոր մենք չունենք մեր բարոյագիտութեանը և շատ հաճախ բուրժուազիան մեզ մեղադրում է այն բանում, վոր մենք, կոմունիստներս ժխտում ենք ամեն տեսակ բարոյագիտութեան: Դա հասկացողութեանները շփոթելու, բանվորների և գյուղացիներին աչքին թող փշելու միջոց է:

Ի՞նչ իմաստով ենք մենք ժխտում բարոյագիտութեանը, ժխտում բարոյականութեանը:

Այն իմաստով, ինչ իմաստով քարոզում և այն բուրժուազիան, վորն այդ բարոյագիտութեանը դուրս է բերում վորպես աստվածային հրաման: Մենք այս առթիվ, ի հարկե, ասում ենք, վոր աստծուն չենք հավատում և շատ լավ գիտենք, վոր աստծո անունիցը խոսում եյին հոգևորականները, խեղճում եյին կալվածատերերը, խոսում էր բուրժուազիան, վորպեսզի իր շահագիտական նպատակներն իրականացնի: Կամ՝ այդ բարոյագիտութեանը բարոյագիտութեան թելադրանքից, աստվածային թելադրանքից բղխած լինելու փոխարեն, բղխած եյին համարում իր գյուղատեղական կամ կիսաիդյուլիստական ճոռումբանութեանից, վորը նույնպես աստվածային հրաման լինելուն շատ նման էր:

Նման բարոյագիտութեանը, վոր դուրս է մարդկային, դասակարգային հասկացողութեանից, մենք ժխտում ենք: Մենք ասում ենք, վոր դա կեղծիք է, վոր դա խաբեբայութեան է, բանվորներին և գյուղացիներին միտքն ի շահ կալվածատերերին և կապիտալիստներին ճնշելու համար:

Մենք ասում ենք, վոր մեր բարոյագիտութեանը միանգամայն յենթակա յե պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի շահերին: Մեր բարոյագիտութեանը բղխում է պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի շահերից:

Հին հասարակութեանը հիմնված էր բանվորների և գյուղացիներին ճնշելու վրա: Մեզ հարկավոր էր խորտակել այդ, հարկավոր էր զեն շարտել նրանց, բայց խորտակել հարկավոր է սերս միացում ստեղծել: Աստվածիկն այդպիսի միացում չի ստեղծի:

Այդպիսի միացում կարող էր ստեղծել միայն ֆարիկան, գործարանը, միայն կրթված, յերկարատե քնից արթնացած պրոլետարիատը: Մասսայական շարժումը

սկսվեց միայն այն ժամանակ, յերբ այդ դասակարգը կրթվեց, վորի արդյունքն այժմ մենք տեսնում ենք. — պրոլետարական հեղափոխություն մի ամենաթույլ յերկրում, վորն անա յերեք տարի յե պաշտպանում և իրեն համաշխարհային բուրժուազիայի ճնշումից:

Յեվ տեսնում ենք, ինչպես պրոլետարական հեղափոխությունն աճում և ամբողջ աշխարհում: Մենք այժմ փորձի հիման վրա ասում ենք, վոր միայն պրոլետարատը կարող եր կազմել մի այդպիսի կուռ ույժ, վորի յետեից գնում և հարստահարիչների ամեն տեսակ ճնշումներին դեմ կանգնած, բաժան-բաժան, ցրիվ գյուղացիությունը: Միայն այդ դասակարգը կարող և սգնել աշխատավոր մասնային միանալ, խոստացնել շարքերը և վերջնականապես պաշտպանել, վերջնականապես ամբապնդել, վերջնականապես կառուցել կոմունիստական հասարակությունը:

Անա ինչու մենք ասում ենք. — մեզ համար մարդկային հասարակությունից դուրս վերցրած բարոյագիտություն գոյություն չունի, դա կեղծիք և: Մեզ համար բարոյագիտությունը յենթակա յե պրոլետարատի դասակարգային պայքարի շահերին:

ՄԵՐ ՆԳԱՏԱԿՆ Ե ՎՈՉՆՉԱՅՆԵԼ ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐԸ

Իսկ ինչու՞ն և կայանում այդ դասակարգային պայքարը: Թագավորին գահընկեց անել, տապալել կապիտալիստներին, վոչնչացնել կապիտալիստական դասակարգը:

Իսկ ի՞նչ և դասակարգն ընդհանրապես: Այդ այն և, վոր թույլ և տալիս հասարակության մի մասին իրեն սեփականացնել մյուս մասի աշխատանքը:

Յեթև հասարակության մի մասն իրեն և սեփականացնում ամբողջ հողը, մենք ունենում ենք կալվածատերերի և գյուղացիների դասակարգեր: Յեթև հասարակության մի մասն ունի գործարաններ և ֆաբրիկաներ, ունի

ակցիաներ ու կապիտալ, իսկ մյուս մասն աշխատում և այդ գործարանում, — մենք ունենք կապիտալիստների և պրոլետարատի դասակարգեր:

Թագավորին բռնելը շատ դժվար չեր. — դրա համար պետք յեղավ ընդամենը մի քանի որ: Շատ դժվար չե բռնել կալվածատերերին, դա կարելի յե անել մի քանի ամսում. դժվար չե բռնել և կապիտալիստներին:

Իայց դասակարգերը վոչնչացնելն անհամեմատ դժվար և. այնուամենայնիվ դեռ մնում և բանվորների և գյուղացիների բաժանված լինելը: Յեթև գյուղացին նստած և հողի գատ կտորի վրա և իրեն և սեփականում ավելորդ հաց, աշխիքն հաց, վոր պետք չե վոչ իրեն, վոչ իր անասունին, իսկ մյուսները մնում են առանց հացի, այդ դեպքում գյուղացին դառնում և հարստահարող: Ինչքան շատ հաց և պահում նա, այնքան ձեռքնուտ յե իրեն, իսկ մյուսները թող սոված մնան. «քանի շատ սոված լինեն, այնքան թանկ կվճռուեն այդ հացը»:

Հարկավոր և, վոր բոլորն աշխատեն մի ընդհանուր ծրագրով: Ընդհանուր հողում, ընդհանուր ֆաբրիկաներում ու գործարաններում և ընդհանուր կարգով: Հեշտ և այդ սովեսել: Տեսնում եք, վոր այստեղ վորոշման հանգեին ավելի դժվան և, քան թագավորին, կալվածատերերին ու կապիտալիստներին բռնելը: Հարկավոր և, վոր պրոլետարատը վերագատարակե գյուղացիության մի մասին, իր կողմը քաշե նրանց, ովքեր աշխատավոր գյուղացի յեն, վորպեսզի վոչնչացնեն մնացյալների կարիքով հարստացող գյուղացիների ընդդիմությունը:

Նշանակում և պրոլետարատի պայքարը դեռ վերջացած չե նրանով, վոր մենք գահընկեց արեցինք թագավորին, բռնեցինք կալվածատերերին ու կապիտալիստներին. և հենց դրա մեջ և պրոլետարատի ղեկառուութեամբ կոչված իրավակարգի նպատակը:

Դասակարգային պայքարը շարունակվում և, նա

միայն փոխել ե իր ձևերը: Սա պրոլետարիատի դասակարգային պայքար ե, վորպեսզի հին հարստահարիչները չվերադառնան, վորպեսզի բաժան-բաժան յեղած խավար գյուղացիական մասսան մի միություն կազմե: Դասակարգային պայքարը շարունակվում ե և մեր նպատակն ե լինելու ամեն տեսակի շահ յենթարկել այդ պայքարին:

Յեվ մենք մեր կոմունիստական բարոյագիտությունը յենթարկում ենք այդ նպատակին: Մենք ստում ենք բարոյագիտությունն այն ե, վոր նպատում ե հին շահադիտական հասարակության քայքայման և բոլոր աշխավորներին միացնում կոմունիստների, նոր հասարակություն ստեղծող պրոլետարիատի շուրջը:

Կոմունիստական բարոյագիտությունն այն ե, վորը ծառայում ե այդ պայքարին, վորը միացնում ե աշխատավորներին ընդդեմ ամեն տեսակ հարստահարության, ընդդեմ ամեն տեսակ մանր սեփականության, վորովհետեւ մանր սեփականությունը մեկ մարդու ե տալիս այն, ինչ վոր ստեղծված ե վողջ հասարակության աշխատանքով:

ՊԵՏԲ Ե ՎՏԱՐԵԼ ՍԵՊՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎՈԳԻՆ

Մեզ մոտ հողը համարվում ե ընդհանուր սեփականություն:

Յեթե յես այդ ընդհանուր սեփականությունից վորոշ կտոր վերցնում եմ ինձ, նրա վրա մշակում եմ յերկու անգամ ավելի հաց, քան հարկավոր ե ինձ, և հացի ավելորդով շահադիտություն անում, մասձում եմ, թե քանի՞ շատ քաղցածներ լինեն, այնքան ավելի թանգ կը ծախեմ իմ հացը, մի՞թե այն ժամանակ յես կոմունիստի պես եմ վարվում:

Վո՞չ. վարվում եմ ինչպես հարստահարիչ, ինչպես սեփականատեր: Դրա դեմ պիտի պայքարել:

Յեթե այդպես թողնեք, այն ժամանակ ամեն ինչ կը

գլորվի դեպի հետ, դեպի կապիտալիստների իշխանությունը, դեպի բուրժուական տիրապետությունը, ինչպես այդ մի անգամ չե, վոր տեղի ե ունեցել նախկին հեղափոխությունների ժամանակ: Յեվ վորպեսզի կրկին չվերականգնվի կապիտալիստների ու բուրժուազիայի իշխանությունը, զրա համար հարկավոր ե թույլ չտալ շարժիություն, զրա համար հարկավոր ե, վոր դատ անձինք ի հաշիվ ուրիշների չհարստանան, զրա համար հարկավոր ե, վոր աշխատավորությունը միանա պրոլետարիատին և կոմունիստական հասարակություն կազմե:

Դրա մեջ ե միության և կոմունիստական յերիտասարդության հիմնական նպատակի զլխավոր առանձնահատկությունը:

Հին հասարակությունը կազմված եր այն սկզբունքով, վոր կամ դու յես թալանում ուրիշին, կամ ուրիշը՝ քեզ, կամ դու յես ուրիշի համար աշխատում, կամ ուրիշը՝ քեզ համար, կամ դու ճորտատեր ես, կամ ինքդ ճորտ ես: Յեվ հասկանալի յե, վոր այդ հասարակության դաստիարակած մարդիկ, կարելի յե ասել մոր կաթի հետ ժառանգում են այն հոգեբանությունը, սովորությունը, հասկացողությունը, վոր կամ ճորտատեր ե, կամ ճորտ, կամ մանր սեփականատեր ե, մանր ծառայող, մանր շինովնիկ, ինտելիգենտ, մի խոսքով մարդ, վորը հոգ ե տանու իր սեփականն ունենալու, իսկ ուրիշների հետ գործ չունի:

Յեթե յես եմ աշխատում այս կտոր հողի վրա, հաշիվ չունեմ ուրիշների հետ. յեթե ուրիշը սոված մնա, աշիվ լավ, յես ավելի թանգ կվաճառեմ իմ հացը: Յեթե յես ունի իմ տեղը վորպես բժիշկ, վորպես ճարտարապետ, ուսուցիչ, ծառայող, ուրիշների հետ գործ չունեմ:

Գուցե շոյելով, իշխանավորներին հաճոյանալով, յես կպահպանեմ իմ տեղը, գուցե և կարողանամ բուրժուա դառնալ: Այսպիսի հոգեբանություն և տրամադրություն կոմունիստն ունենալ չի կարող:

Յերբ բանվորներն ու գյուղացիներն ապացուցեցին, վոր մենք մեր ուժերով կարող ենք պաշտպանել մեզ և նոր հասարակութիւնն ստեղծել, ահա այստեղից ել սկսվեց նոր, կոմունիստական դաստիարակութիւնը, դաստիարակութիւնն հարստահարիչների դեմ պայքարելու, դաստիարակութիւնն պրոլետարիատի հետ միանալու՝ ընդդեմ ես-երների և մանր սեփականատերերի, ընդդեմ այն հոգեբանութիւնն և սովորութիւնն, վորն ասում եւ. — յես իմ ողուտի տերն եմ, իսկ ուրիշներին հետ վոչ մի հաշիվ չունեմ:

Ահա թե վորն է յերիտասարգ մեծացող սերնդին կոմունիզմ սովորեցնելու հարցի պատասխանը:

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՔԸ ՊԱՅԲԱՐՆ Ե

Յերիտասարգութիւնը կարող է կոմունիզմ սովորել միայն իր ուսման, դաստիարակութիւնն և կրթութիւնն յուրաքանչյուր քայլը հին հարստահարող հասարակութիւնն դեմ ունեցած պրոլետարիատի և աշխատավորութիւնն պայքարին կապելով:

Յերբ մեզ հետ խոսում են բարոյագիտութիւնն մասին, մենք ասում ենք. — կոմունիստի համար բարոյագիտութիւնն ամբողջապէս այդ միացյալ համերաշխ կարգապահութիւնն և շահագործողների դեմ մասսայական գիտակից պայքարի մեջ է: Մենք հավիտենական բարոյագիտութիւնն չենք հավատում և մերկացնում ենք բարոյագիտութիւնն հեքյաթների ամեն մի կեղծիք:

Բարոյագիտութիւնը ծառայում է այն բանին, վորպէսզի մարդկային հասարակութիւնը վեր բարձրանա, ապաստի շահագործող աշխատանքից:

Այդ իրականացնելու համար հարկավոր է յերիտասարգութիւնն այն սերունդը, վորը բուրժուազիայի դեմ վարվող կարգապահ կատաղի կռիւ պայմաններումն է սկսել գիտակցական մարդ գտնալ: Այդ պայքարում նա դաս-

տիարակվում է վորպէս իսկական կոմունիստ, այդ պայքարին նա պիտի յենթարկէ ու կապէ իր ուսման, դաստիարակութիւնն և կրթութիւնն յուրաքանչյուր քայլը:

Կոմունիստական յերիտասարգութիւնն դաստիարակութիւնը նրա մեջ չի կայանում, վոր նրան բարոյագիտութիւնն մասին ամեն տեսակ մեղրածոր ճառ ու կանոններ մատուցվի: Դրա մեջ չի կայանում դաստիարակութիւնը:

Յերբ մարդիկ տեսել են, ինչպէս նրանց հայրերն ու մայրերը կալվածատերերի ու կապիտալիստների ճնշման տակ ելին ապրում, յերբ նրանք իրենք մասնակից են տակ ելին այն տանջանքներին, վորոնց յենթարկվում ելին յերանք, ովքեր պայքար ելին սկսում հարստահարիչների դեմ, յերբ նրանք տեսել են, թե ինչպիսի զոհեր է արդեմ, յերբ նրանք տեսել են, թե ինչպիսի կատաղի թշնամիներ նակվող այդ պայքարը, թե ինչպիսի կատաղի թշնամիներ են կալվածատերերն ու կապիտալիստները, այն ժամանակ այդ մարդիկ այդ պայմաններում դաստիարակվում են վորպէս կոմունիստներ:

Կոմունիստական բարոյագիտութիւնն հիմքում կոմունիզմն ամբապնդելու և իրականացնելու պայքարն է գրված: Ահա թե ինչի մեջ է կայանում կոմունիստական դաստիարակութիւնն, կրթութիւնն և ուսման հիմքը: Ահա ինչումն է կայանում կոմունիզմն ինչպէս սովորեցնել հարցի պատասխանը:

Մենք չեյինք հավատա ուսմանը, դաստիարակութիւնն ու կրթութիւնը, յեթե նա կտրված լիներ յեռուն կյանքից և միայն փակված գալլոցներում: Քանի դեռ կան վորներն ու գյուղացիները ճնշված են մնում կալվածատերերի և կապիտալիստների կողմից, քանի դեռ զրպարոցները գտնվում են կալվածատերերի և կապիտալիստների ձեռքերում, յերիտասարգ սերունդը մնում է կույր ու խավար:

Իսկ մեր դպրոցը պիտի յերիտասարգությանը տա զիտության հիմքերը, տա կոմմունիստական տեսակետներ մշակելու հմտություն, պետք է նրանցից կրթված մարդիկ պատրաստե: Դպրոցը պետք է այն ժամանակվա ընթացքում, քանի մարդիկ զեռ այնտեղ սովորում են, նրանցից հարստահարիչներից ազատվելու պայքարին մասնակիցողներ պատրաստե:

Կոմմունիստական Յերիտասարգական Միությունը միայն այն ժամանակ կարգարացնե իր անունը՝ վոր նա կոմմունիստական յերիտասարգ սերնդի Միությունն է՝ յեթե իր ուսման, գաստիարակության և կրթության ամեն մի քայլն անմիջական մասնակցությամբ կապե հարստահարիչների զեռ բոլոր աշխատավորների մղած ընդհանուր պայքարին: Վորովհետև դուք զիտեք, վոր Ռուսաստանն առայժմ միակ բանվորական հանրապետությունն է, իսկ մնացյալ ամբողջ աշխարհում հին բուրժուական իրավակարգն է տիրում, զիտեք վոր մենք թույլ ենք նրանցից, վոր ամեն անգամ մեզ սողանում է նոր գրոհ, և հետագա պայքարում մենք կհաղթենք, յեթե միայն սովորենք համերաշխության և միության և ամրապնդվելով, իսկապես անհաղթելի կզառնանք:

Ի՞նչ է ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ ԿՈՄՄՈՒՆԻՍՏ

Այսպիսով, կոմմունիստ լինել նշանակում է կազմակերպել և միացնել մեծացող վողջ սերունդը, գաստիարակության և կարգապահության որինակ ծառայել այդ պայքարում: Այն ժամանակ դուք կարող եք սկսել և վախճանի հասցնել կոմմունիստական հասարակության շենքի կառուցումը:

Վորպեսզի սա պարզ լինի բոլորիս համար, յես որինակ կրեբեմ: Մենք մեզ կոմմունիստներ ենք անվանում: Ի՞նչ է նշանակում կոմմունիստ:

Կոմմունիստ—լատինական բառ է: Կոմմունիստ բառն

առաջ է յեկել ընդհանուր բառից: Կոմմունիստական հասարակություն նշանակում է— ամեն ինչ ընդհանուր՝ հողը, գործարանները, ընդհանուր աշխատանքը.— անա թե ինչ է նշանակում կոմմունիզմ:

Կարող ե արդյոք աշխատանքն ընդհանուր լինել, յեթե ամեն մեկն առանձին կտոր հողի վրա իր անաստությունն է վարում: Միանգամից ընդհանուր աշխատանք չի ստեղծվի: Նա յերկնքից վայր չի ընկնում: Պետք է աշխատել, շարժարվել, ստեղծել. դա ձեռք է բերվում պայքարի ընթացքում: Այստեղ հին գիրքը պետք չէ,— գրքին վոչ վոք չի հավատա: Այստեղ հարկավոր է կյանքի սեփական փորձը:

Յերբ Կոլչակն ու Գենիկինը շարժվում էլին Սիբիրից և հարնավից, գյուղացիք նրաց կողմն էլին: Բոյլշևիզմը նրանց դուր չէր գալիս, վորովհետև բոյլշևիզմները հացը վերցնում են հաստատուն գներով: Իսկ յերբ գյուղացիությունը Սիբիրում և Ուկրաինայում փորձեց Կոլչակի և Գենիկինի իշխանությունը, նրանք հասկացան, վեր այլ ընտրություն չէ մտում, բայց յեթե գնալ կապիտալիստի մոտ, վոր իրենց կալվածատերին ձորտության հանձնեն, կամ գնալ բանվորների մոտ, վորոնք, ճշմարիտ է, այլ ամերում կաթի գետեր չեն խոստանում, պահանջում են յերկաթյա կարգապահություն և կորով դժվարին պայքարում, բայց և վորոնք ազատում են գյուղացուն կալվածատիրոջ և կապիտալիստի ձորտությունից:

Յերբ նույնիսկ իրավար գյուղացիները հասկացան և տեսան սեփական փորձով, այն ժամանակ նրանք դարձան կոմմունիզմի զիտակից, դժվարին դպրոց անցած կողմնակիցներ: Կոմմունիստական Յերիտասարգական Միությունն իր գործունեյության հիմքում հենց այդ պիտի փորձառություն պիտի սահմանե:

Յես պատասխանեցի այն հարցին, թե ի՞նչ պիտի սովորեցնեք մենք, ի՞նչ պիտի վերցնենք մենք հին դպրոցից

ու գիտութիւննից: Կաշխատեմ պատասխանել և այն հարցին, թե ինչպէս պիտի սովորել այդ միայն զպլրացական գործունեութեան ամեն մի քայլը, գաստիարակութեան, կրթութեան և ուսման ամեն մի քայլն անխղճութեամբ կապելով հարստահարիչները դեմ մղած վողջ աշխատավորութեան պայքարին:

Յերիտասարդական այս կամ այն կազմակերպութիւնները աշխատանքի փորձից վերցրած մի քանի որինակներով յետ հասկանալի կերպով ցույց կտամ, թե ինչպէս պիտի ընթանա կոմմունիզմի գաստիարակութիւնը:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԻՏԻ ՎՈՉՆՉԱՑՆԻ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆԸ

Բոլորը խոսում են անգրագիտութեան վերացման մասին: Դուք գիտեք, վոր անգրագետ յերկրում կոմմունիստական հասարակութիւնը ստեղծել չի կարելի: Բավական չէ, վոր Սորհրդային իշխանութիւնը հրամայե, կամ կուսակցութիւնը վորոշ լողունգ հրապարակ ե, կամ այդ գործի համար տրամադրվի լավագոյն աշխատավորների վորոշ մաս: Դրա համար հարկավոր ե, վոր ինքը յերիտասարդ սերունդը հանձն առնի այդ գործը:

Կոմմունիզմը նրա մեջ ե կայանում, վոր Յերիտասարդական Միութեան մեջ յեղած յերիտասարդութիւնը, պատանիները և աղջիկներն ասեն. — գա մեր գործն ե, մենք կմիանանք ու կգնանք գյուղերը, վորպեսզի անգրագիտութիւնը վերացնենք, վորպեսզի մեր մեծացող սերնդի մեջ անգրագետներ չլինեն: Մենք ձգտում ենք վոր մեր մեծացող սերնդի ինքնագործունեութիւնը նվիրված լինի այդ գործին:

Դուք գիտեք, վոր Ռուսաստանը խովար, անգրագետ յերկրից զրագետ դարձնելը շուտ չի լինի, բայց յեթե այդ գործը հանձն առնե Յերիտասարդական Միութիւնը, յեթե վողջ յերիտասարդութիւնն աշխատե հոգուա բոլորի,

այն ժամանակ 400.000 պատանիներ և աղջիկներ միացնող այդ միութիւնն իրավունք տնի կոմմունիստական Յերիտասարդական Միութեան կոչվելու: Միութեան նպատակը պիտի լինի նույնպէս, այս կամ այն գիտութիւնը յուրացնելով, ոգնութեան հասնել այն յերիտասարդութեան, վորն ինքը չի կարողանում անգրագիտութեան խավարից դուրս գալ:

ՈՐԻՆԱԿԵԼԻ ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ

Յերիտասարդական Միութեան անգամ լինել նշանակում ե վողջ աշխատանքը, վողջ ուժերը նվիրել լնդհանուր գործին: Ահա դրա մեջ ե կայանում կոմմունիստական գաստիարակութիւնը: Միայն այդպիսի աշխատանքի մեջ յերիտասարդ մարդը կամ աղջիկն իսկական կոմմունիստ ե դառնում: Միայն այն դեպքում են նրանք կոմմունիստներ դառնում, յեթե նրանք այդ աշխատանքով կարողանում են գործնական արդյունքի հասնել:

Որինակի համար վերցնենք քաղաքի մտա գանվող բանջարանոցներում կատարվող աշխատանքը: Դա կոմմունիստական Յերիտասարդական Միութեան խնդիրներից մեկն ե: Ժողովուրդը քաղցած ե, գործարանում և ֆաբրիկաներում սով ե: Սովից փրկվելու համար պետք ե զարգացնել բանջարանոցը, բայց հողագործութիւնը ասարվում ե հին ձևով:

Ուրեմն պետք ե, վոր ավելի գիտակից տարրերը գործի կաշեն, և դուք այն ժամանակ կտեսնեք, վոր բանջարանոցները կմեծանան, նրանց տարածութիւնը կը ընդարձակվի, արդյունքը կբարելավվի: Այդ գործում կոմմունիստական Յերիտասարդական Միութիւնը պիտի գործն մտանակցութիւն ունենա: Յուրաքանչյուր միութիւն կամ միութեան բջիջ այդ գործն իրենը պիտի համարե:

Կոմմունիստական Յերիտասարդական Միութիւնը

պիտի հարվածող խմբակ լինի, վարն ամեն մի գործում
ցույց և ապիտ իր սպնութեանը, հրապարակ և բերում
իր նախաձեռնութեանը, իր սկիզբնափորումը: Միութեանն
այնպես պիտի լինի, վոր ամեն մի բանվոր նրա մեջ
անանի այնպիսի մարդկանց, վորոնց ուսումը հավանորեն
անհասկանալի կլինի նրան, վորոնց ուսումը նա, գուցե,
միանգամից չի հաստատ, բայց վորոնց կենդանի գործով
նրանց գործունեութեան հիման վրա՝ նա կտեսնի, վոր
զբանք իսկապես այն մարդիկն են, վորոնք իրեն ուզի
ճանապարհ են ցույց տալիս:

Յեթև Կոմմունիստական Յերիտասարդական Միու-
թյունը բոլոր սուպարեզներում չի կարողանա ալսպես
տանել իր աշխատանքն, այդ նշանակում և, վոր նա թեք-
վում և գեպի հին բուրժուական ճանապարհը:

Մեր գաստիարակութեանը պիտի միացնենք շահա-
գործողների դեմ աշխատավորների վարած պայքարին,
վորպեսզի սգնենք աշխատավորներին կոմմունիզմի ուս-
մունքից բզխող հարցերը վճելու:

Միութեան անգամներից ամեն մեկն իր ազատ ժամը
պիտի բանջարանոցը լավացնելուն գործադրի, կամ վոր-
յեվ և ֆարրիկայում ու գործարանում յերիտասարդութեան
ուսման գործը կազմակերպե և այլն:

Մենք կամենում ենք Ռուսաստանը ազբատ ու կա-
րոտյալ յերկրից հարուստ յերկիր դարձնել: Յեվ պետք և,
վոր Կոմմունիստական Յերիտասարդական Միութեանն իր
կրթութեանը, ուսումն ու գաստիարակութեանը միացնի
բանվորների ու գյուղացիների աշխատանքին, վորպեսզի
նա չփակվի իր գպրոցներում ու չբավականանա միայն
կոմմունիստական գրքեր ու բրոշյուրներ կարգալով:

Միայն բանվորների և գյուղացիների հետ միասին
աշխատանքով կարելի յե իսկական կոմմունիստ գտնալ:

Ու պետք և բոլորը տեսնեն, վոր Յերիտասարդական
Միութեանն մեջ մանողը գրազեա լինելով, միաժամանակ

և աշխատել զիտե: Յերբ բոլորը կտեսնեն, ինչպես մենք
հին գպրոցից դուրս քշեցինք հին վարժեցիներու ձեք, վա-
խելով այն զիտակցական կարգապահութեան, ինչպես յու-
րաքանչյուր յերիտասարդ մարդ դնում և մասնակցելու
շարաթորյակներին, ինչպես նրանք ոգտագործում են յու-
րաքանչյուր քաղաքամտ անտեսութեան, վորպեսզի ոգ-
նեն ազգաբնակչութեանը, — ժողովուրդն աշխատանքի վրա
այլևս առաջվա նման չի նայի:

Կոմմունիստական Յերիտասարդական Միութեանն նը-
պատաղը նրանումն և, վոր գյուղում կամ իր թագամա-
սում ոժանդակե — վորք որինակ և՛ վերցնում — մաքրու-
թեան կամ սննդի բաշխման գործին:

Ինչպես եր արվում այդ կապիտալիստական հին հա-
սարակութեան մեջ:

Ամեն մեկն աշխատում եր միայն իր համար և վոչ
վոր չեք նայում, կան արդյոք ձերունիներ ու հիվանդներ,
կամ թե անտեսութեանը ծանրանում և կնոջ վրա, վորը
զրա հետանքով ճնշված ու ստրկացած վիճակումն եր գըտ-
նվում: Ո՞վ և կավելու սրա դեմ: Յերիտասարդական
Միութեանները, վորոնք պիտի տեսնեն. — մենք վերափոխում
ենք այդ, մենք կազմակերպում ենք յերիտասարդ մարդ-
կանց խմբեր, վորոնք սիտակատիկ կերպով այցելելով
աները, ոժանդակելու յեն մաքրութեան պահպանման և
սննդի բաշխման, վորոնք կազմակերպված աշխատանք են
տանելու հոգուտ ամբողջ հասարակութեան, ուժերի հա-
մաշափ բաժանում կատարելով և ցույց տալով, վոր աշ-
խատանքը պիտի կազմակերպված լինի:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԵՏԲ Ե ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԵԼ ԳԻՏԱԿ- ՑԱԿԱՆ ՅԵՎ ԿԱՐԳԱՊԱՀ ԱՇԽԱՏԱՆԲԻ ՄԵԶ

Այն սերունդը, վորի ներկայացուցիչներն այժմ մոտ
50 տարեկան են, չի կարող յենթադրել, վոր անանելու

յե կոմմունիստական հասարակութիւնը: Մինչև նրա հաստատուելն, այդ սերունդը կմեռնի:

Իսկ այն սերունդը, վորն այժմ 15 տարեկան է, նաև աեսներու յե և ինքն և կառուցելու կոմմունիստական հասարակութիւնը:

Ու նա պիտի գիտենա, վոր նրա կյանքի վողջ նպատակն այդ հասարակութիւնի կառուցման աշխատանքն և լինելու:

Հին հասարակութիւնի մեջ աշխատանքը տարվում էր զուտ ընտանիքներով, և վոչ վոր չէր կապակցում այն, բացի ժողովրդական մասաները ճնշող կալվածատերերից և կապիտալիստներից: Մենք պետք է ամեն մի աշխատանք վորքան էլ կեղտոտ ու դժվար լինի այն, կարողանանք այնպես դասավորել, վոր ամեն մի բանվոր ու գյուղացի իրեն ազատ աշխատանքի գորարանակի մի մասնիկը համարէ, վոր կարող է իր կյանքն առանց կալվածատերերի ու կապիտալիստների կառուցել, կարող է կոմմունիստական կարգ հաստատել:

Հարկավոր է, վոր Յերիտասարդական կոմմունիստական Միութիւնը բոլորին վորքը հասակից, տասյերկու տարեկանից սկսած, գաստիարակէ գիտակցական ու կարգապահ աշխատանքի մեջ:

Անա ինչպես կարող ենք հույս ունենալ, վոր այն նպատակները, վորոնք այժմ գրված են, կլուծվեն:

Մենք պետք է հաշտվենք, վոր յերկրի յեկեքարոֆիկացիայի համար հարկավոր է աննվազը տասը տարի, վորպեսզի տեխնիկայի վերջին կատարելագործութիւնները մեր ազգատացած յերկիրը կարողանան վորքի հանել:

Յեվ անա այն սերունդը, վորն այժմ 15 տարեկան է և վորը 10 — 20 տարուց հետո ապրելու յե կոմմունիստական հասարակութիւնի մեջ, պետք է իր ուսման նպատակներն այնպես դասավորի, վոր ամեն սր յուրաքանչյուր գյուղում, յուրաքանչյուր քաղաքում ընդհանուր

աշխատանքի, թեկուզ ամենափոքր, թեկուզ ամենահասարակ գործնական այս կամ այն խնդիրը լուծվի:

Նայած թե ինչպես կընթանա այդ ամեն մեր գյուղերում, նայած թե ինչպես կգարգանա կոմմունիստական մրցումը, նայած թե յերիտասարդութիւնն ինչպես կապացուցի, վոր գիտե աշխատանքը միավորել, — նայած այդ ամենին, ապահովված կլինի կոմմունիստական շինարարութիւնի հաջողութիւնը:

Միայն այդ հաջողութիւնի տեսակետով նայելով իր ամեն մի քայլին, միայն հարցնելով իրեն, արդո՞ք ամեն բան արել ենք մենք միացած, գիտակից աշխատավորներ դառնալու համար, միայն այդ յերկարատե ընթացքի մեջ կոմմունիստական Յերիտասարդական Միութիւնը կարող կլինի իր կես միլիոն անդամներից աշխատանքի միացյալ բանակ կազմել և ընդհանուր հարգանքի արժանանալ:

ԻԼՅԻՉԻ ՎՈՂՁՈՒՅՆՆԵՐԸ

ԸՆԿ. ԼԵՆԻՆԻ ՎՈՂՁՈՒՅՆԸ ԿՈՄՄՈՒՆԻՍՏ
ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

(17-ն ապրիլ, 1909 թ.)

Շատ ուրախ եմ վողջունելու ձեզ: Չգիտեմ քանի նաճանգ եք ներկայացնում դուք և վորտեղից եք ժամանել: Կարևորն այն է, վոր յերխտասարգությունը, կոմմունիստական յերխտասարգությունը կազմակերպվում է: Կարևորն այն է, վոր յերխտասարգությունը ժողովվում է նոր դպրոց կառուցելը սովորելու: Այժմ ձեր առաջ նոր դպրոցն է: Հին, ատելի, կազյոննի, անտանելի և ձեզ հետ չկապված դպրոցն այլևս չկա: Մենք հաշվել ենք, վոր յերկար աշխատանք ունենք կատարելու, յերկար ժամանակ է հատկավոր, վոր ապագա հասարակությունը՝ վորին ձգտում ենք մենք՝ կառուցվի, հասարակություն՝ ուր լինելու յեն միայն աշխատավորներ, ուր վոչ մի տարբերություն չսլիտի լինի:

Այժմ մենք ապագա հասարակության հիմքի քարերն ենք միայն դնում, իսկ կառուցողը լինելու յեք դուք, յերբ մեծանաք: Իսկ այժմ աշխատեցեք ձեր ուժերի չափ, ուժից վեր աշխատանքի ձեռնամուխ մի յեղեք, աշխատեցեք յեձերի ղեկավարությամբ: Կրկին անդամ վողջունում եմ համազումարը և ձեզ ձեր գործում ամեն տեսակ հաջողություն ցանկանում...

ՌԿՅԵՄ-Ի ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Շատ ցավում եմ, վոր չեմ կարողանում անձամբ վողջունել ձեզ: Ձեր հինգերորդ համագումարի աշխատանքներին ամեն տեսակ հաջողութիւն յեմ ցանկանում: Հավատացած եմ, վոր յերիտասարդութիւնը կարող կլինի այնպես արագ զարգանալ, վոր համաշխարհային հեղափոխութեան հետագա մոմենտի հասունութեան ժամանակ կատարելապես հասած կլինի ինդրի վսեմութեան:

Կոմմունիստական ջերմ վողջույններով՝

Վ. ՌԻՅԱՆՈՎ (ԼԵՆԻՆ)

11 Հոկտեմբերի, 1922 թ.

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԳԻԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՆԱՅԻՈՆԱԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՅԵՐՐՈՐԴ ԿՈՆԳՐԵՍԻՆ

Թանգագին բնկերներ!

Ափսոսում եմ, վոր չեմ կարող ձեզ անձամբ վողջունել: Ձեր աշխատանքի հաջողութեան համար ուղարկում եմ ամենալավ ցանկութիւններս: Հուսով եմ, վոր չնայած բարձր կոչման, դուք չեք մոռանա ամենազիջաւորը՝ յերիտասարդութեան նախադատրաստ լելու և ուսման աշխատանքը զորձնականորեն առաջ մղելու անհրաժեշտութիւնը:

Կոմմունիստական ամենալավ վողջույններով՝

Վ. ՌԻՅԱՆՈՎ (ԼԵՆԻՆ)

4 Նոյեմբերի, 1922 թ.

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Եջ 11

Ծանոթութիւն 1.

Մոտավորապէս 1900—1902 թվականներին Ռուսաստանի գանազան քաղաքներում (Պիտեր, Թիֆլիս, Ռոստով-Դոնի վրա) առաջ են գալիս միջնակարգ դպրոցների աշակերտութեան գաղտնի կազմակերպութիւններ: Դրանցից ամենաաչքի ընկնողը «Միջնակարգ դպրոցների աշակերտութեան հարավ-ուստական միութիւն»-ն էր, վորն աշխատում էր ս.-դ. կուսակցութեան Ռոստովի կոմիտեյի ղեկավարութեամբ: «Իսկրան», վորի խմբագրներից մեկն էր այդ ժամանակ (1900—1903 թ. թ.) Վ. Իլյիչը, աշակերտական շարժմանը մեծ ուշադրութիւն էր դարձնում: Այնտեղ խոսվում է միջնակարգ դպրոցների յերիտասարդութեան շատ դասադուրները մասին, պատմվում է, ինչպէս աշակերտական խմբակները տարածել են թուրքիկներ, մասնակցել ցույցերին և այլն: Վ. Ի. խոսքն այդ յետուն աշխատանքին է վերաբերում: Հետագայում 1906—7 թ. թ. ռեակցիայի ուրերին, աշակերտների շարժումը քայքայվեց. հեղափոխական խմբակները ձևափոխվեցին լոկ ինքնազարգացմամբ պարապող խմբակների:

Եջ 23

Ծանոթութիւն 2.

Շտուտգարտի կոնգրեսը տեղի ունեցավ 1907 թ. ոգոստոսին: Այդ կոնգրեսը աչքի էր ընկնում իր բազմամարդութեամբ (աշխարհի բոլոր կողմերից հավաքվել էին 886 պատգամավորներ): Կոնգրեսում, բացի հակամիլիտարիզմից, հիմնական հարցերն էին.— գաղութային, պրոֆմիութիւնների և կանացի ընտրական իրավունքի հարցերը: Կոնգրեսին զուգընթաց, Շտուտգարտում տեղի էին

ունենում.— Կանանց ստաջին միջազգային սոցիալիստական կոնֆերենցիան և յերիտասարդական առաջին կոնգրեսը: Յերիտասարդական կոնգրեսում հակամիլիտարիզմի հարցը հիմնական տեղն եր բռնում: Ով կամենում է մանրամասն ծանոթանալ այդ ժամանակի (1907) թ. յերիտասարդական շարժման և հակամիլիտարիստական պրոպագանդայի հետ, լրիվ նյութեր կարող է ստանալ հետևյալ գրքերից.— Կ. Լիբկնեխտ «Միլիտարիզմ և հակամիլիտարիզմ» և Մյուն-ցենբերգ «Յերիտասարդական սոցիալիստական կազմակերպությունները մինչ պատերազմ և պատերազմի ժամանակ»:

Եջ 23

Ծանոթություն 3.

Գ. ԵՐՎԷ— Ֆրանսիական անարխո-սոցիալիստ, մինչև պատերազմ պատկանում էր «Ծայրահեղ ձախ» թևին, քարոզելով հակամիլիտարիզմ և հակապատերազմ (ժողովածու, հատոր XV, էջ 677, ծանոթ. 191):

Եջ 24

Ծանոթություն 4.

ԱՎԳՈՒՍՏ ԲԵԲԵԼ— (1840—1912)— մեկը գերմանական սոց.-դեմ. կուսակցության հիմնադիրներից ու նրա ղեկավարը: Ու Ինտերնացիոնալի լավ ժամանակի ղեկավարներից մեկը: Բանվոր-խառատ (ժողովածու, հատոր XIV, էջ 521, ծանոթ. 301):

Եջ 24

Ծանոթություն 5.

ԺՅՈՒԼ ԳԵՏ— Ֆրանսիական մարքսիստների ղեկավարն ու տեսաբանը: Մինչև պատերազմ պայքարում էր բեվիզիոնիստների դեմ: Ու Ինտերնացիոնալի ազդեցիկ ղեկավարներից մեկը: (ժողովածու, հատոր XV, էջ 474, ծանոթ. 381):

Եջ 24

Ծանոթություն 6.

ՌՈՁԱ ԼՅՈՒԿՍԵՄԲՈՒՐԳԸ ծնվել է 1870 թ.: Լինելով ուսուցչուհի Վարշավայի գիմնազիաներից մեկում, միացավ լեհական «Պրոլետարիատ» կուսակցության կազմակերպած աշակերտական խմբակին: Իմպերիալիստական պատերազմի առաջին իսկ օրերից Լյուկսեմբուրգը ինտերնացիոնալիստական և հեղափոխական զիբբ բռնեց: Շուտով նա մտավ «Սպարաակյան Միություն» մեջ: Կարլ Լիբկնեխտի հետ դավաճանորեն սպանվեց Գերմանական սպաների կողմից 1919 հունվարին, Բերլինում (ժող. հատ. XIV, էջ 478, ծանոթ. 64):

Եջ 24

Ծանոթություն 7.

ԺՈՐԵՍ— (1859—1914 թ.) - մեկը ֆրանսիական սոցիալիստական աջ թևի շարժման: Մինչև իր կյանքի վերջը յեռանդուն պայքար էր մղում միլիտարիզմի դեմ: Փայլուն հոեսոր էր: Ժորեսը դավաճանորեն սպանվեց մասսայի վրա նրա ունեցած ազդեցությունից վախեցող ֆրանսիական «պատրիոտ»-ների կողմից (ժող. հատոր XIV, էջ 524, ծան. 345):

Եջ. 28

Ծանոթություն 8.

Ֆարիական ընկերությունը հիմնված է 1883 թ. Անգլիայում, սոցիալիստական գաղափարներ քարոզելու նպատակով: Ընկերության նպատակն է անգլիական սահմանադրությունը վերաքննել ղեմոկրատական վոգով և քարոզել, Վոր արդյունաբերությունը սոցիալիստական ձևով կազմակերպվի: Չնրաժարվելով քաղաքական պայքարից և ընտրական կամուրջներին մասնակցելուց, սովորաբար լիբերալ կուսակցության թեկնածուներին պաշտ-

պանելով, ընկերությունը ժխտում և գասակարգային աշխատակցությունը և չի ճանաչում սոցիալիստական հեղափոխություն անխուսափելիությունը (ժող. հատոր XIV, էջ 519, ծանոթ. 294).

Եջ 28

Ծանոթություն 9.

«Բանվորական» կուսակցությունը արեղ-յունիոնների (պրոֆմիությունների), անկախ բանվորական կուսակցություն և այլ բանվորական կազմակերպությունների միություն և, պարլամենտական պայքար և ընտրական կամպանիաներ անցկացնելու նպատակով: Բանվորական կուսակցությունը II Խնտերնացիոնալի ղեկավար կազմակերպություններից մեկն է (ժող. հատոր XV, էջ 452, ծանոթ. 111).

Եջ 28

Ծանոթություն 10.

ՏՈՒԼՍՏՐԱ — Հոլլանդական ծայրահեղ աջ սոցիալիստների ղեկավարը, II Խնտերնացիոնալի ամենատիպիկ ղեմաբերից մեկը: Պատերազմի տարում կողմակից էր գերմանական որիենտացիայի, (ժողովածու հատոր XIV, էջ 475, ծանոթ. 42).

Եջ 34

Ծանոթություն 11.

ԴԱՆՏՈՆ — (1759 — 1794) — Ֆրանսիական հեղափոխությունից ղեկավարներից ու կազմակերպիչներից մեկը: Նախագահ Յակոբինյանների ակումբի: Ակումբի նախնական շրջանում պատկանում էր յակոբինյանների աջ թևին: 1791 թ. ոգոստոս 10-ից կառավարություն անգամ: Հեղափոխության պաշտպանության վողետրիչներից մեկը. փախուցն հոկտոբ. Դանտոնը գատապարտից Հեղափոխական արիբունալի գատավճռով:

Իր «Կողմնակի խորհուրդներ» հոդվածում Իլյիշը Դանտոնի մասին գրում է. — «Մարքսը հեղափոխական ապստամբությունների գասերն ի մի գումարեց հեղափոխական տակախիցի պատմության մեջ «ամենամեծ» վարպետի՝ Դանտոնի («ամարձակություն, համարձակություն և կրկին անգամ համարձակություն») խոսքերով: (ժող. հատոր XIV, էջ 518, ծանոթություն 282):

Եջ 40

Ծանոթություն 12.

Այստեղ մենք կցում ենք VIII Համագումարում ընդունված կուսակցության ծրագրի «ժողովրդական կրթությունից բնագավառում» բաժինն ամբողջությամբ: Մեր կրթության ինչպես լինելու մասին վեճերը առաջացել էին 1920 թ. դեկտեմբեր ամսին, կուսակցական խորհրդակցության ժամանակ: Պոլիտեխնիկական կրթությունը չի ծանոթացնում վորեք նեղ մասնագիտություն հետ, այլ ընդհանուր կրթության հետ միասին միայն ընդհանուր տեխնիկական գիտություն և տալիս: Մոնոտեխնիկականն, ընդհակառակը, աշխատում և պատանուսն տալ վորեք նեղ մասնագիտություն: Մեր գործարանային դրություններն ավելի մոտ են «մոնոտեխնիկական»-ի տիպին:

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԻՍՏԱԳՈՒՄԱՐՈՒՄ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ ԾՐԱԳՐԻՑ

ժողովրդական լուսավորությունից բնագավառում Ռ.Կ.Կ. նպատակ է դնում իրեն վերջացնել 1917 թվի Հոկտեմբերյան հեղափոխության սկսած գործը՝ գոյրոցը բուրժուազիայի գասակարգային տիրապետության գործիքից դարձնել հասարակության գասակարգային բաժանումի լիակատար վոչնչացման գործիք, հասարակության կոմունիստական վերադաստիարակման գործիք:

Պրոլետարիատի զիկտատուրայի, այսինքն կոմմունիզմի լիակատար իրագործումը հնարավոր դարձնող պայմանների նախապատրաստութեան շրջանում դպրոցը վոչ միայն պետք է տարածի կոմմունիզմի սկզբունքներն ընդհանրապես, այլ և տարածի պրոլետարիատի գաղափարական, կազմակերպչական, կրթական ազդեցութեանն աշխատավոր մասսաների կիսապրոլետարական և վոչ-պրոլետարական խավերի վրա՝ կոմմունիզմը վերջնականապես հաստատելու ընդունակ սերունդ դաստիարակելու նպատակով: Այդ ճանապարհի վրա ներկայիս մոտավոր նպատակն է Պորհրդային իշխանութեան արդեն սահմանած դպրոցական և լուսավորական գործի հետեյալ հիմքերի առաջիկա զարգացումը.

1) Չրի և սլարտադիր, ընդհանուր և պոլիտեխնիկական (տեսականորեն և գործնականորեն արտադրական բոլոր ճյուղերին ծանոթացնող) կրթութիւն մինչև 17 տարեկան յերկու սեռի բոլոր յերեխաների համար:

2) Կազմակերպել նախակրթական հիմնարկութիւնների ցանց՝ մանկատներ, պարտեզներ, ապաստարաններ և այլն՝ հասարակական դաստիարակութեան բարելավման և կնոջ ազատագրման նպատակով:

3) Միասնական աշխատանքի դպրոցի լիակատար իրագործումն՝ մայրենի լեզվով դասավանդելու յեղակետով, յերկսեռ յերեխաների խառն ուսուցման, անպայման աշխարհիկ, այսինքն վորեւէ կրոնական ազդեցութիւնից ազատ ուսուցման և հասարակական-արտադրական աշխատանքի միջև սերտ կապ հաստատող՝ կոմմունիստական հասարակութեան համար բազմակողմանի զարգացում ունեցող անդամներ նախապատրաստող սկզբունքներով:

4) Բոլոր սովորողներին անդի, հագուստի, վոսնամանների և դասական պիտուեքների մատակարարում պետութեան հաշվով:

5) Կոմմունիզմի գաղափարներով ներշնչված լուսա-

վորութեան աշխատավորների նոր կազրեր նախապատրաստել:

6) Աշխատավոր բնակչութեան գործոն մասնակցութիւն լուսավորութեան գործում («ժողովրդական կրթութեան խորհուրդներ») կազմակերպութիւն, գրագետների մոբիլիզացիա և այլն):

7) Բանվորների և գյուղացիների ինքնակրթութեան և ինքնազարգացման պետական բազմակողմանի ոժանդակութիւն (արտադպրոցական կրթութեան հաստատութիւնների ցանցի կազմակերպումն—գրադարաններ, հասակավորների դպրոց, ժողովրդական տներ և համալսարաններ, կուրսեր, դասախոսութիւններ, կինեմատոգրաֆներ, ստուգիաներ և այլն):

8) Արհեստակցական կրթութեան գործի լայն կազմակերպումն 17 տարեկանից բարձր հասակ ունեցողների համար, ընդհանուր պոլիտեխնիկական գիտելիքների հետ միասին:

9) Բարձր դպրոցի լսարանների մատչելիութեան ընդլայնումն բոլոր սովորել ցանկացողների և առաջին հերթին բանվորների համար. բարձր դպրոցում դասավանդելու ասպարեզ տալ բոլոր նրանց, ովքեր կարող են այնտեղ ուսուցանել. թարմ գիտական ուժերի և կաֆեդրայի միջև յեղած բոլոր և ամեն տեսակի արհեստական արգելքների վերացում. նյութական ապահովութիւն ուսանողներին՝ պրոլետարներին և գյուղացիներին բարձր դպրոցից սովելու փաստական հնարավորութիւն տալու նպատակով:

10) Նամնապես անհրաժեշտ է աշխատավորների համար բանալ և մատչելի դարձնել արվեստի բոլոր գանձերը, վոր ստեղծվել են նրանց աշխատանքի հարստահարման հիմունքով և մինչև այժմ գտնվում են հարստահարիչների բացառիկ տրամադրութեան տակ:

11) Կոմմունիստական գաղափարների ամենալայն պրոպագանդայի կազմակերպումն ու այդ նպատակով պե-

տական իշխանութեան ասպարատի և միջոցների ոգտագործում:

Եջ 50.

Ծանոթութիւն 13.

Վլադիմիր Իլյիչն ունի մի շարք հոգեվածներ, այսպէս կոչված «ազգային-կուլտուրական ավտոնոմիա»-ն զբոսայգիներում կիրառելուն նվիրված: Նրանցից մենք ընտրեցինք այն, վորի մեջ ի մի յեն հավաքված բոլոր մաքերն ու ամենից քիչ ընակովի բնույթ ունեն: Ով կցանկանա ավելի մանրամասն ծանոթանալ այս հարցի հետ, պիտի կարգա Վ. Իլ. ժողովածուի XIX հատորը, ազգային հարցին նվիրված:

Իլյիչի լոգունը՝ «գալրոցական գործն ազգութիւնների բաժանելուն» դեմ, չպետք է այն մտքով հասկանալ, վոր Վ. Իլ. ընդհանրապէս դեմ է մայրենի լեզվով ուսուցման: Սոսքը բացառապէս վերաբերում է ավյայ վայրի ազգային փոքրամասնութիւններին և այն մասին, վորպէսզի թույլ չարվի «գալրոցական գործը պետութեան ձեռքից գատ ազգութիւնների ձեռքն հանձնելը»: Աղացույցի համար հետուն պետք չէ գնալ Վ. Ի. 1903 թ. կուսակցութեան 2-րդ համագումարի կողմից ընդունված Ռ.Ս.-Գ.Բ.Կ. ծրագրի գլխավոր կազմողներից մեկն էր: Այդ ծրագրի 8-րդ կետն ասում է. — «Ազգաբնակչութեան իրավունքն և կրթութիւնն ստանալ մայրենի լեզվով, վորն ապահովվում է այդ գալրոցների համար պետութեան և ինքնավարութեան որդանների հաշվին ստեղծած և այլն»:

Եջ 51

Ծանոթութիւն 14.

Բունդը — «Ընդհանուր հրեական բանվորական միութիւնը» — կազմակերպվել է 1897 թվին: 6-րդ համագումարում Բունդն ստաջ քաշեց «ազգայնական-կուլտուրա-

կան անտոնոմիա»-ի պահանջը, վորը կայանում էր «պետութեան և տեղական ու շրջանային ինքնավարութեան որդանների իրավասութիւնից կուլտուրայի (ժողովրդական կրթութիւն և այլն) վերաբերյալ ֆունկցիաները հանել և այն հանձնել ազգին, ի դեմս նրա բոլոր անգամների ընդհանուր, հավասար, ուղիղ և գաղտնի ձայնավութեան հիմունքներով ընտրված տեղական և կենտրոնական որդանների»:

1920 թ. Բունդը հրաժարվեց այդ պահանջից, իսկ 1921 թվին գաղարեցնելով իր գործունեութիւնը, մտավ ՌԿԿ (բ) մեջ:

Եջ 59

Ծանոթութիւն 15.

Այս հոգեվածը գրված է Պետերբուրգում 9 դեկտ. 1912 թ. ստաջացած դեպքերի, այսպէս կոչված «Վիտամերովցիների» բանդարկութեան աւթի:

1912 թվին Պետերբուրգում գոյութիւն ունէր միջնակարգ գալրոցների աշակերտութեան, ըստ եութեան մի անփաս խմբակ, վորը գլխավորապէս ինքնագորգացմամբ էր զբաղվում: 9 դեկտեմբ. այդ խմբակը Ռ. Կ. Վիտամերի գիմնագիտում ժողով էր գումարել: Վրա համաող վստախանութիւնը բանդարկում է հավաքված 35 աշակերտներին, խուզարկութիւններ կատարում նրանց ծնողների մոտ և բոլոր միջնակարգ գալրոցներում: Գիմնագիտներից մեկում պահանորդական բաժնին հաշողվում է գանել «միջնակարգ գալրոցի սանջած խմբակ» ստորագրութիւնը կրող միջնակարգ գալրոցի վողջ բացասական կողմերը պարգաբանող մի կոչ: Դա խիստ անհանգստութիւն պատճառեց գիրեկտորներին, վորոնք վճռեցին Վիտամերի գիմնագիտում բանդարկված բոլոր աշակերտներին միջնակարգ գալրոցից արձակել: Նրանց մի մասին վստախանութիւնը արտրեց Սիբիր:

Այդ գեպքերի առթիվ հարցազնուում մտցրվեց Պե-
տական Դուժա այն ժամանակվա ժողովրդական կուսա-
վորություն Նախարար Կասսոյին ուղղված, վորը դուրս
յեկավ պահանջական բաժնի գործողությունն ամբողջապես
պաշտպանող ճառով: Թե ի՞նչ պատասխան ավեցին յերևում
Պետական Դուժայի բոլոր կազմակերպություններն, այդ
և Վլադիմիր Իլյիչի հոգվածից:

Եջ 59

Ծանոթություն 16.

«Բեչ» — կադետների սրգան, հրատարակվում էր Պե-
տերբուրգում, Ն. Ն. Միլյուկովի խմբագրությունում (ժողով-
վածու, հատոր XI V, էջ 472, ծանոթություն 26):

Եջ 60

Ծանոթություն 17.

Ոկտյաբրիստներ — «հոկտեմբերի 17-ի միություն»
կրճատումն և (1905 թ. հոկտեմբերի 17-ին հրատարակ-
վեց մանիֆեստ Պետական Դուժայի մասին): Կալվածա-
տերերի, հետադիմական խոշոր բուրժուազիայի և թագա-
վորական չինովնիկների կուսակցություն (ժողովածու,
հատոր VII, էջ 557, ծանոթություն 10):

Եջ 60

Ծանոթություն 18.

«Անցման ձևակերպում»-ը պարլամենտական արտա-
հայտություն և, նշանակում և որակարգի մեջ չմտած
արտակարգ բնույթ կրող հարցերի մասին բանաձև:

Եջ 62

Ծանոթություն 19.

Կ.-Դ. — ազատամիա բուրժուազիայի սահմանադրական
գեմոկրատական (կադետ) կուսակցության կրճատումը:
Կազմակերպվեց 1905 թվի հոկտեմբերին ա) սահմանա-

դրական-կալվածատերերից — ազատամիա կալվածատերերից
և բ) «ազատություն միություն» անդամներից — բուրժուա-
կան — գեմոկրատական ինտելիգենցիայի և ազատ պրոֆես-
սիայի տեր անձերի ներկայացուցիչներից: Պատերազմի
ժամանակ պաշտպանում էին «հողթանակ մինչև վերջ»
և Գարդանելը գավթելու տեսակետը: Փետրվարյան հեղա-
փոխությունից հետո դարձավ պետական կուսակցություն,
ապա աջակցում էր կորնիլովյան ավանտյուրային: Հոկ-
տեմբերյան հեղափոխությունից հետո ամբողջ ժամանակ
ակտիվ կերպով կուվում է Խորհրդային իշխանության գեմ
(ժողովածու, հատոր VII, էջ 556, ծանոթություն 5):

Եջ. 64

Ծանոթություն 20.

Աշխատավորականներ — Պետական Դուժայի աշխատա-
վորական Ֆրակցիան կազմակերպվեց 1916 թ. մայիս ամ-
սին: Ֆրակցիայի մեջ մտնում էին ժողովրդական սոցիա-
լիստները և գյուղացիների այսպես թե այնպես հեղափո-
խական ներկայացուցիչները: 1 V-րդ Դուժայում աշխատա-
վորների առաջնորդը Կերենսկին էր (ժողովածու, հատոր
XII, էջ 488, ծանոթություն 112):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	62
Հրատարակության կողմից	3
Նախաբան.— Լ. Կամենյեվի	5
Սովորող լեհիսասարգության մասին	
1. Լենինի բանաձևվր սովորող լեհիտասարգությունը վերաբերվելու մասին	11
2. 183 ուսանողներին զինվորական ծառայություն հանձնելը	12
Ռ. Ս.—Դ. Բ. Կ. ծագիւրը լեհիսասարգության մասին	
3. Ռ. Ս.—Բ. Դ. ծրագրի նախագիծ	19
Պատերազմի դեմ	
4. Հակամիլիտարիզմի հարցը Շտուտգարտի կոնգրեսում 23	
5. «Զինավաճառման լոգունգի մասին» հոդվածից	25
6. Յերիտասարգական Բնտերնացիոնալ	27
7. Հրաժեշտի նամակ Զվիցերական բանվորներին	31
Քանվար լեհիսասարգությունը Հոկտեմբերյան ուրեից	
8. Կողմնակիի խորհուրդներ	33
Մանկական աշխատանք	
9. Մանկական աշխատանքը գյուղատնտեսությունում մեջ 37	
Նոր դպրոց	
10. Ավելի ուշադրություն զործարանային ուսմուն- քին (եջեր որագրից)	45
11. Պոլիտեխնիկական կրթություն	46
12. Միասնական դպրոցը յեվ վերիկուսական շո- վինիզմը	47

13. Ժողովրդական կրթության համառուտական ա- ռաջին համագումարում արտասանած հատից	47
14. Աշակերտություն ազգային կազմը ուսական դպրոցում	50
15. Մասաների յեկեկտրական կրթությունը	53
16. Պետք չի շտապել	54

Յերիսասարգության դասխարակությունը

17. Յերիտասարգությունը բաղաբականությունը պիտի զբաղվի՞ արդյոք	59
18. Գիրք տվեր	67
19. Յերիտասարգական Միությունը նպատակները (Ռ. Կ. Յեր. Մ. 3-րդ համագումարում արտա- սանած հատից)	68

Իւլիցի վոլչուցները

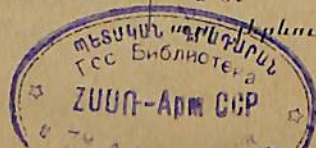
20. Կոմունիստական աշակերտություն համագու- մարին	99
21. Ռ. Կ. Յեր. Մ. 5-րդ համագումարին	100
22. Կոմունիստական Յերիտասարգություն համաշ- խարհային 3-րդ կոնգրեսին	100

Ծանոթություններ	103
Քովանդակություն	114

ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

ԿԱՐԴԱԼՈՒՑ ԱՌԱՋ ՌԻՂՂԵԼ ՇԵՏԵՎՅԱԼ ՆԿԱՏՎԱԾ
ՎՐԻՊԱԿՆԵՐԸ

Եջ	Տ Ո Ղ	Տ Պ Վ Ա	ՊԻՏԻ ԼԻՆԻ
6	Ներքեից 3	մատ	մեխսին
»	» 3	թյուրից	թյուրից
25	» 8	Զվեղերիայում	Զվեղերիայում
»	» 2	զեանգված	զեանգված
28	վերից 3	Փարիսկանը	Փարիսկանը 8)
»	Ներքեից 10	սոցիալիզմի	սոցիալիզմի
»	» 6	յերիասարգական	յերիասարգական
29	վերից 9	ունեն	ունեն.
»	» 10	պայքար:	պայքար:
32	» 23	աշխարհի	աշխարհի
45	» 4	Լուսնոգլիմատում	Լուսնոգլիմատում
50	վերնագիր 2	զպրոցում	զպրոցում 13)
51	վերից 9	մոյալ	մոյալ
52	Ներքեից 14	ատամ	ատամ,
53	վերից 1	զաստվանդունն,	զաստվանդունն,
»	Ներքեից 12	Սորձորգանի	Սորձորգանի
68	» 4	ալ և:	ալ և:
70	» 1	կապիտալիստական	կապիտալիստական
79	վերից 14	սկզբնական	սկզբնական մասը
81	» 7	անունիցը	անունից
»	» 8	խոսում	խոսում
82	» 6	տեսնում	տեսնում
»	» 8	պրոլետարիա—	պրոլետարիա—
92	» 3	սկզբնավորումը	սկզբնավորումը
99	Ներքեից 11	հատկավոր	հատկավոր
100	վերից 4	վատացած	վատացած
112	» 5	տվեցին յերևում	տվեցին
»	» 6	այդ	այդ

ԳԻՆՆ Ե 50 ԿՈՊ.

Ը 27.

հայր

Հարկեր և Գանձեր

« Ազգային գրադարան

NL0181517

